

SZÉKELY TIBOR

PILLANATKÉPEK (3)

TÁVOLI FÖLDRÉSZEKRŐL

Physical Map of the World, April 2000

**KUBA
MONGÓLIA
VIETNAM**

SZÉKELY TIBOR

TÁVOLI FÖLDEKEN

EMLÉKEK ÉS ÖTLETEK UTAZÓKNAK

SZÉKELY TIBOR

PILLANATKÉPEK (3)

TÁVOLI FÖLDRÉSZEKRŐL

Physical Map of the World, April 2000

KUBA (1985, 1986)
MONGÓLIA (1988)
VIETNAM (1994)

© Székely Tibor – -2004

ISBN 963 460 459 5

Készült a *Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem*
Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár
Reprográfiáján.
Budapest, I., Gyorskocsi utca 5-7.

KARIBI UTAZÁSOK

KUBA 1985

KUBA 1986

KUBA

1985
1986

TARTALOMJEGYZÉK (1)

Az első utazás	05.
Elszállásolás	11.
Konferencia és munkaértekezlet	14.
Havanna (1)	15.
Munkaértekezlet és konferencia (2)	19.
Havanna (2)	22.
Havanna (3)	26.
Aquarium, Miramar	28.
Tropicana	33.
Hazafelé	35.
A második utazás	38.
Elhelyezés	41.
A hivatalos programmal párhuzamosan	43.
Kiránduláson	47.
Búcsúest	53.
Hazafelé	55.
Epilógus	61.

© Székely Tibor – 2004

Az első utazás

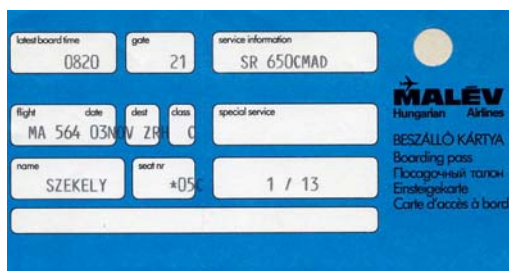
1985 novemberében a - KGST Technológiai Folyamatok Automatikus Irányítási Rendszerei (ASZU TP) Munkacsoport magyarországi programirodájának vezetőjeként - Havannába utaztam a Munkacsoport ülésére, egy korábbi VILATI-s kollégámmal, Balotay Kálmánnal, aki akkor az OMFB főosztályvezetője, és a téma minisztériumi témafelelőse volt.

Indulás előtti este Kálmán felmászott előszobájuk garderobejában a bőröndjeért. A létra összecsuklott alatta, a hátára esett, és nagyon megütötte a gerincét. Az orvosi ügyelet fájdalomcsillapító injekciót adott, majd megengedte, hogy másnap reggel mégis elrepüljön.

Budapesten elsők között repültünk a frissen átadott *Ferihegy-2*-ről, amelyen a várócsarnok légtérében tarka műmadarak „repkednek”

1101. Az új épület

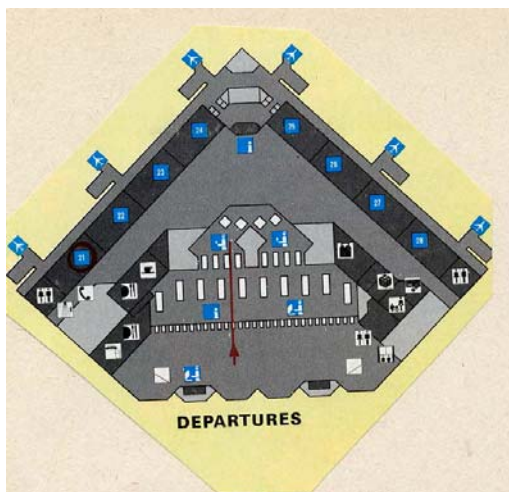

1102. Beszállókártya

A kezelőpultnál hamarosan megkaptuk a beszálló kártyát, akadálytalanul átmentünk a vámvizsgálaton és az útlevelező ablakok között. Az új épület tágas, komfortos, „európai”. Az utas-kezelés jól szervezett,

1103. A várócsarnok

1104. A kiléptetés

már nem autóbusszal szállítják az utasokat a géphez/géptől, hanem a várócsarnok járatok szerint elhatárolt szektorából mozgatható csatornát, alagutat illesztenek a gép bejáratához, és így az utasok közvetlenül az épületből léphetnek be az utastérbe, vagy szállhatnak ki közvetlenül az épületbe. A beszállás csapadékos időben is kényelmes az új „csatornákon”, alagutakon.

A TU-134-es hamarosan a levegőbe emelkedett, és mire kibukkantunk a felhők közül már Bécs körül jártunk, majd feltűntek az Alpok csúcsai.

1105. Bécs fölött

1106. Az Alpok fölött

1107-1108. Zürichhez közeledve, leszállás közben

Zürichben megnéztük a *vadonatúj repülőtér*et, ugyanis ott is néhány nappal korábban adták át az új, korszerű épületet, amelyen az épület hosszában álltak a gépek. Az épületben a mozgó járdára lépő utast odáig szállították, ahol a járata indult. Itthon tilos volt lefényképezni a technikát, technológiát, ott minden további nélkül lencsevégre kaphattuk.

Csomagjainkkal nem volt bajunk, azt Havannáig adtuk fel, így kézitáskánkkal jártuk végig a tranzit kereskedéseit, vámmentes üzleteit. Csak egy pillantást vetettünk a csokoládékra, a tömény szeszesitalok és dohányáruk széles választékára, majd elmerültünk a különböző *könyvkiadók* különböző műfajú és nyelvű kiadványainak szemléletében.

„Olcsókönyvtári” kiadásban – bárcsak a hazaiak is ilyen szépek lennének – láttam meg az „elfújta a szél” új kiadását angolul, és gyorsan vettem Andreának.

1109-1112. A vadonatúj zürichi repülőtér

A nézelődésben gyorsan telt az idő. Megkaptuk az új beszálló kártyát, majd beszálltunk a Madridba induló gépbe.

1113. Új beszállókártya

1114. A madridi járat

Felszállás közben láttam fölülről, hogy milyen egy autópálya ún. fél-lóherés leágazása.

1115. Fél lóhere leágazás

1116. Genf tájékán

Látványnak is eléggé érdekes. Most azonban megértettem, hogy a nyugati németek miért tiltakoznak az autópályák nagyarányú fejlesztése ellen. Tényleg sok mezőgazdasági, vagy erdőterületet rombolnak le az autópálya helyigényük miatt.

1117. A Pireneusok felett

1118. A madridi nemzetközi repülőtér

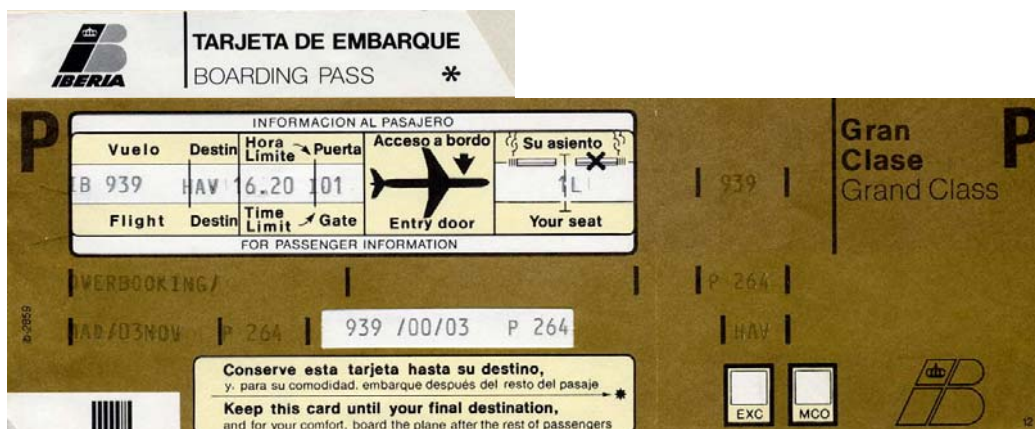
Madridba érve megtudtuk, hogy “overbook” történt, és a turista osztályra szóló helyünket másoknak kiadták. Nem ajánlották, hogy *elmászkáljunk* városnézésre, ezért leültettek a “tranzit” pultja mellett, abban a reményben, hogy elsőként várakozunk és marad számunkra hely.

Így Madrid (mint 1979-ben,) megint kimaradt. Alkonyodott, rajtunk kívül mindenki kapott beszálló kártyát. Aggódtunk, hogy lemaradunk. Kálmán rosszul lett, iszonyúan fájni kezdett a háta, a repülőtéri mentőktől kapott fájdalomcsillapítót.

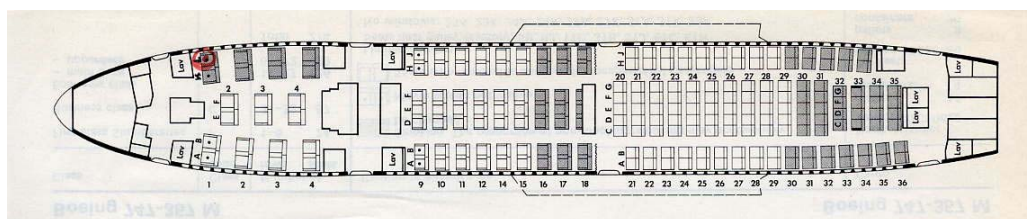
A “gran clas”-on maradt két szabad hely. Felajánlották nekünk, de mi „szabódtunk elébb” (ld. Szép Ilonka) hogy a turista osztály és a szuper első osztály közötti árkülönbséget nem tudjuk kifizetni.

Kiderült, hogy a légitársaság magára vállalta a költségeket, és az IBÉRIA vendégei lettünk a „grand clas”-on: kényelmes fotel, ruhatár, étlap, pincér, italsor, televízió, takaró, párna, 6 zenei program a rádióban, ajándékok, stb.

1119. Beszálókártya a Madrid-Havannai járat szuper első osztályára

1120. A DC-9 tip. óriásgép első osztályán, az első sorban ülhettem

Felszállt a hatalmas gép (egyesek szerint „légi tehén”, hatalmas hajtóművei akkorák voltak, hogy ...nincs is mihez hasonlítani. Később Saigonban szálltam ilyen óriásgépre)

Átszeltük Spanyolországot, és amikor kiértünk Portugálián keresztül, Lisszabon felett, az Atlanti óceánra, a szárazföld felett már sötétkék volt az égbolt, a tenger felett pedig rózsaszín a naplemente.

1121. Az Ibéria Légitársaság tengerentúli járatai

1122. A szuper első osztályon

A naplemente 6 órán keresztül tartott, alattunk a zord sötétkék óceánnal. A **Bermudák** felett mágneses viharba kerültünk, és bár csak a szélét értük, az óriás gép úgy remegett és ropogott, mint valami kis lélekvesztő.

Eredeti helyünkön, a *turista osztályon*, egy társasutazáson résztvevő olaszok élték sajátos életüket: mulattak, szerettek, hangoskodtak.

Tulajdonképpen hálásak lehetünk sorsunknak, hogy ettől megkímélt minket.

Kuba partjai előtt igazi trópusi viharzónába futottunk. Úgy szakadni esőt még soha nem láttam.

Leszálltunk *Havannában*, kinyitották az ajtókat és beáramlott a forró nedves fülledt „mosókonyha” levegő. November volt, itthon már jócskán hideg, ennek megfelelően voltunk öltözve: öltönyben, felöltővel. Dőlt rólunk a veriték.

Az olasz csoporttal valami zűr volt, először nem engedtek kiszállni, majd ott szorongtunk a szűk fogadó épületben, mígnem a kubai külügy munkatársa, a mi fogadó bizottságunk tagja, kimentett bennünket.

CHANNEL 6

MUSICA CLASICA The Classics

Estéreo 2 Horas
Stereo 2 Hours

Sonata del Sur OP. 52 / allegro non molto, andante litúrgica allegro alla marcia / Oscar Esplá / Orquesta Nacional de España Dir. Frühbeck de Burgos / Columbia

Sinfonia / Arriaga / Orquesta Filarmónica de España Dir. Frühbeck de Burgos / Columbia

Pavana de variaciones / A. de Cabezón / N. Zabaleta / Dial

Preludio del Caserio / Guridi / Orquesta sinfónica de Euskadi

Dir. C. Bernaola / Elkar

Sonata de Quinto tono / José Lidon / Antonio Baciera / Hispavox

Slavonic Dance N.º 1 in C major OP. 46 / Israel Philharmonic Orchs / Decca Records / Dvorak

Dance Of The Blessed Spirits / London Symphony Orchs / Contour Records / Gluck

Allegro: Piano Concerto N.º 5 in E flat major OP. 73 /

Berlin Philharmonic Orchs with Wilhelm Kempf: Piano / Deutchegrammophon Records / Beethoven

The Blue Danube Waltz OP. 314 / London Philharmonic Orchs /

Master Records / Johann Strauss

Serenade Melancolique OP. 26

Pinchas Zukerman. Violin / CBS Records / Tchaikovsky

Overture «Barber Of Seville» / The Vienna Philharmonic Orchs /

Deutchegrammophon Records / Rossini

Elszállásolás

Havannától kb. 10-15 km-re, dél-keletre, a **Santa Maria del Mar** nevű tengerparti üdülőtelepre vittek minket.

1123. Santa Maria del Mar

A légkondicionált *Hotel Marasul* lakószobáinak csak belső falai voltak. A külső falak helyén eloxált alumíniumból készült állítható zsalusorok álltak, a belső oldalon mennyezettől földig fehér lenvászon függönyökkel.

1124-1125. Santa Maria del Mar, Hotel Marasul

Lepakoltunk, kipakoltuk a bőröndjeinket és átöltöztünk talpig fehérbe. +31 C° volt 100% relatív nedvességtartalommal.

Vacsorázni mentünk. Az étkezés egész héten svédasztalos volt, amiből elsősorban a rengeteg gyümölcs volt a jellemző és a legfinomabb.

A tojást, vagy húst a felszolgáló adta a tányérunkra, azzal takarékoskodniuk kellett, de gyümölcsöt, tésztafélét, édességet többször is vehetett a vendég.

1126. Hús, tojás

1127. Narancs, grarpefruit

1128. Saláták

1129. Sütemények

1130. Tea-kávé-tej

1131. Sütemények

Az étterem jól klimatizált, szépen berendezett helyiségcsoport volt. A KGST vendégeken kívül sok turistát láttunk, akik valószínűleg valamennyien konvertibilis valutájú országból érkeztek

Később értettük meg, hogy szobáinkban miért nincs külső fal: így korlátlanul cserélődik a levegő, és a klímaberendezés kiszárítja azt. Már amennyire. Dunsztos szövetruháinkat másnap szétpakolva szárítottuk, és rájöttünk arra, hogy miért nincs az ottani lakosoknak sok ruhájuk: úgys megpenészedne a szekrényben.

1132. Bejárat oldal

1133. Szállodánk tetőterasza

A tetőteraszok alkalmasak voltak társas összejövetelek rendezésére, de nem emlékszem, hogy mi bulit rendeztünk, vagy azon részt vettünk volna. A szállodának saját *úszómedencéje* volt.

1134. Tetőterasz

1135-1136. Lubickolás a medencében

Első reggel az óceán haragos volt az érkezésünkkel kitört esti vihar miatt, de délutánra kitisztult az ég, lecsendesedett a víz felszíne.

1137-1138. A tenger még morcos volt, és fűjt a szél,

1139-1140. Később enyhült a szél és kisütött a nap is

A parti fövényen szabadon tenyészett az a foltos levelű futónövény, amelyet mi itthon lakásokban, irodákban futtatunk cserépből a falakon.

Konferencia és munkaértekezlet

Minden KGST tagországból érkezett delegáció, legnépesebb a szovjet mellett az NDK-sok voltak. A mi kétfős delegációnk törpe kisebbség volt, szerencsére a szavazás nem létszamarányos volt.

A *munkaértekezlet*, amelyet a közeli Hotel Atlantico-ban rendeztek, rendben lezajlott.

1141. Hotel Atlantico

A Koordinációs Központ képviselője előadta az 1986-90-es ötéves terv szakaszára tervezett munkaterv feladatmegosztásait.

Magyarország a szerszámgépek automatizálásában volt érdekelt, a nemzetközi munkamegosztásban szívesen vettünk részt, mert a gyártásszakosítás egyúttal biztos piacot, és üzleti előnyt is jelentett.

Megkezdődött a jegyzőkönyv fogalmazása, amelyhez minden tagországból egy-egy oroszul beszélő szakértőt kellett delegálni. Ez a személy a mi részünkről - a Munkacsoport Magyar Albizottságának titkáráként - én voltam.

Havanna (1)

Első alkalommal szálltunk egy új típusú Fiat-taxiba, s megadtuk a célt, Havanna, *kikötő*. Amikor megérkeztünk, mondja a sofőr az árat dollárban. Magyarázkodni kezdtünk, hogy minekünk csak Pesonk van. Kifogástalan angolsággal kérdezte a taxisofőr, hogy “melyik követségre vihetem az urakat, ahol kifizetik a számlámat?” Mit tehattünk, szégyenszemre fizettük.

1142. Havanna belvárosa

A kikötőben körüljártunk, és megszemléltük azt a természetes öblöt, amelyet egy kinyúló félsziget, móló takar a bezúduló hullámok ellen, és csendes vizet biztosít a kikötő hajóknak.

1143. A kikötői erőd (XVII. sz.)

1144. Castillo de la Fuerza (XVI. sz.)

Kimentünk a *vízpartra* (Malecón), amelyre hullámverés idején felcsap a víz. Az aszfaltozott utat betonból készült korlát védi, de a hullám átsap a korláton és megfürdeti a gyalogosokat, illetve az akkor áthaladó járműveket.

A kikötői negyed régen a szegények negyede volt, itt épült fel Páli Szt. Vince temploma és a kórház. Ma már csak a templom épülete áll.

1145. A várossfal őrtornya

1146. Páli Szt.Vince kórháztemploma

A parton elterülő nagy parkban, az erődtől észak-nyugatra, lovas szobor formájú emlékmű áll, amelyhez nem mentünk olyan közel, hogy megállapíthattuk volna, hogy kinek állították.

1147-1148. Emlékmű lovas szoborral, háttérben a Capitolium

Majd besétáltunk a Dóm térre, hogy megnézzük a Szt. Kristófról elnevezett székesegyházat. a *Dómot* ekkor is, és később is zárva találtuk.

Annak ellenére, hogy tudtuk: Kubában a hivatalos vallás a marxizmus leninizmus és nagy a vallásellenesség, mégis csalódás ért bennünket, mert akár idegenforgalmi látványosságként, akár műemlék jellege miatt, engedélyezhették volna belül is a megtekintését.

A Dóm homlokzata még világos volt, de a tér baloldala már árnyékban állt.

11149. A Dóm tér bal oldala

11150. A Dóm, zárt kapuval

11151. A Dóm melletti park

11152. Plaza Vieja

Bementünk *Havana Viejába*, a valamikori belvárosba, ahol olyan lakóházakat láttunk, amelyek vakolata mállott, a környezet elhanyagolt volt, de mivel kívül esett a forgalmas utcákon, nem foglalkoztak a javítással, helyreállítással.

11153-1154. Utcaképek Havana Viejában

1155-1156. Valamikor szép házak voltak

A kisipari, kiskereskedelmi szolgáltatásokat alig vettük észre: Különös taxi volt a tetős (tandem) kerékpár. A szívarkészítés Kuba sajátos ipara. Találkoztunk a kapitalista múltból visszamaradt ősi foglalkozással is, amelyet a kubai szocializmus ugyan tiltott, de megszüntetni nem tudott.

1157-1158. Kisipar

1159. Kiskereskedelem

1160. Lánykereskedelem

1161. Autómatuzsálem

Ilyen Oldsmobil korú *taxik* állnak a bennszülöttek és a testvéri-baráti országból érkezett vendégek, turisták rendelkezésére Pesoért, vagy a fél-konvertibilis rózsaszín bonért.

Egyszer kipróbáltuk, egyikbe beültünk: valamikori bőrülése felhasználva, kilógott az afrik belőle.

A taxaméter hajlékony tengelye, amit a sebességváltó forgatott, törött-szakadt volt, egy fa ruhacsipesz tartotta egybe.

Munkaértekezlet és konferencia (2)

Kedden délelőtt egyeztettük a hétfői, a következő ötéves tervidőszakra vonatkozó javaslatok jegyzőkönyvi tervezetét, amelyet a delegációk kisebb vitával elfogadtak.

Az ülés során Kálmán rosszul lett. Nagyon erős fájdalmai voltak, ezért kocsit rendeltek, és bevitték kettőnket a havannai katonai kórházba.

A kórházban minden képzeletet felülmúló, igazi *“déli”*, ha tetszik latin, ha tetszik afro látvány fogadott. A baleseti sebészet tele volt betegekkel és kísérőikkel. Egy-egy beteget az egész családja bekísért, nagymamástól. Zaj, izzadságszag, tolongás.

Tolmácsot nem kaptunk, boldoguljunk, ahogy tudunk. Utazásunk előtt 40 napig tanultam spanyolul, az orvos valamit tudott oroszul. Végül a vizsgálathoz találtak egy éppen szabad, műkőből, betonból készült *“boncasztalt”*, amire Kálmánt lefektették.

Kapott egy fájdalomcsillapító injekciót, majd az orvos aprólékosan megvizsgálta, azután kezet nyújtott neki. Ezzel a mozdulattal fektéből ülő helyzetbe felrántotta. Velőtrázó sikoly, de a háta helyreállt, a fájdalom megszűnt, gyógyultnak nyilvánították. Visszavitték minket a munkaértekezletre.

Délutánra tervezték a *konferenciát*, amelynek tematikája szerint Kálmán is felkészült egy megadott témakör szerinti, angol nyelvű előadással folyamszabályozási témában, amelyet otthon a VILATI egri gyárában készítettek.

Ebéd után busszal a városba szállították a konferenciában érdekelteket, ahol egy mozi teremben ült a közönség, és a vetítővászon előtti pódiumon, amelyet vörös drapéria takart, ült az elnökség, és volt az előadói pulpitus.

Jelezték, hogy mivel a tematika része a nemzetközi együttműködésnek, ezért nem várható, hogy a közönség soraiból kérdéseket tesznek fel. Így is történt. Az előadók elmondták (oroszul, vagy angolul) az előadásukat, amelyet szinkrontolmácsok fordítottak a közönségnek

A szeparáció indokaként kiderült, hogy a szervezők nem hittek az előadók megbízhatóságában, hogy nem a „kapitalista” megoldásokat fogják terjeszteni, és ezzel fertőzik Kuba igazi szocializmusát. Ezek a szervezők nem gondoltak arra, hogy kubai ösztöndíjasok százai tanulnak a KGST országok, és ezek között Csehszlovákia, Magyarország egyetemén, ahol számtalan kapitalista fertőzésnek vannak kitéve.

Délután visszavitték minket Santa Maria del Marba. Szerencsére elég korán, hogy még lemehtünk a partra, egy kicsit pancsolni. A víz hőmérséklete +18-20 °C lehetett, a levegőé pedig +30 °C körüli érték, mert éppen nem volt meleg idő.

Szerdán kezdődött a globális munkatervi javaslat 1986. évi részletes munkatervének a kidolgozása. Ezzel azután elment a délelőtt. Közbeiktattak

egy kávészünetet, amelyet én nem akartam a tanácsteremben vagy a szálló halljában tölteni, lementem a partra.

A szálloda közelében, de nem a tengerparti sávon újabb *építési* terület előkészítését végezték. A szemlélődés különös meglepetéssel szolgált. Máig sajnálom, hogy akkor nem volt nálam a fényképezőgép.

Itt láttam először és utoljára a kubai „húzó-toló” lapát, illetve taliga technológiáját: a csoportban három ember dolgozott egy lapáttal és egy taligával. A lapát fejéhez kétágú kötelet kötöttek, így azt a nyelénél egy ember tolta, a kötélén két ember húzta. Amikor a lapát törmelékkel, vagy homokkal tele lett, a nyeles ember felemelte és a taligába ürítette.

Amikor a taliga színig telt (nem púpozottan), akkor a kerék tengelyére erősített két kötéllel kettő húzta, a szarvánál egy tolta, és az anyagot elszállították 40-50 méterre, ahol kiborították. Majd visszatérve a folyamat kezdődött előlről, illetve folytatódott.

A tempó ellenére, egy év múlva, a második ott jártamkor már állt az új szálloda nyers épülete!

A szabad időnkben szívesen jártunk le a tengerpartra, illetve fürödtünk az *Atlanti óceánban*.

1162-1163. Szárazon és vízen, rossz és jó időben

1164. Pancsolás az óceánban

1175. Sütkezés a parti homokon

Ott pancsoltak a vízben ebédszünetben azok a színes bőrű munkások is, akik a parti sávban tervezett építkezések terep-előkészítő munkáit végezték. A pancsolásuk ugyan, mint kiderült, kagylóhalászat volt, mert egy idő után tüzet raktak, és a zsákmányt megsütötték.

1176-1177. Az építési terület munkásai kagylóra vadásztak

1178. Santa Maria del Mar után ilyen vadregényes partszakaszok is voltak.

Csütörtökön voltak az utolsó tárgyalások, egyeztetések, amellyel igyekeztünk délre végezni, hogy a szerkesztőbizottság péntekre elkészüljön a jegyzőkönyvvel, mert péntek volt az aláírás napja.

Mivel sem a környéken, sem Havannában nem volt olyan üzlet, ahol valamit is lehetett volna a napidíjért vásárolni édesburgonya, lekvár, az évi egyszeri utalványos farmer, száraztészta és néhány fűszer kivételével, ezért ebéd után buszra tettek, és elvittek minket a (fél)valutás diplomata boltba, bevásárolni. Az üzlet szendvicspanelekből épült földszintes raktáruházzal volt, amiben italok, dohány- és delikatesz árúk, bélyegcsomagok voltak nagy mennyiségben, és az egyik kis helyiségben (feltehetően kínai) frottír törülközők. Olcsó ára és a széles választék miatt itt költöttem el a napidíj rózsaszín bonjait, amiről egy évvel később, de akkor is már későn tudtam meg, hogy azt Európában valutára lehetett volna átváltani.

Havanna (2)

A bevásárlás után szabad program volt este 7 óráig, amikor a kikötő egy meghatározott pontján volt a találkozó, ahol a busz várt ránk.

Megnéztük a *Történeti Múzeumot*, amely a spanyol uralom emlékeit mutatja be: gótikus Pieta, kódexlapok, stb. Jártunk a hajdani *kormányzói/alkirályi palotában*, amelynek udvarában áll Kolumbusz (Colon) szerény márványszobra, és egy harangkiállítás. Az egyik teremben láttuk az alkirályi címet, egy, a barokkba átvezető stílusú ezüst szárnyas oltárt, ezüst veretű táblákat, bútorokat, berendezési tárgyakat.

1179. Gótikus Pieta

1180. Gregorián kotta

1181. Alkirályi címer

1182. Palotaudvar

1183. Colon

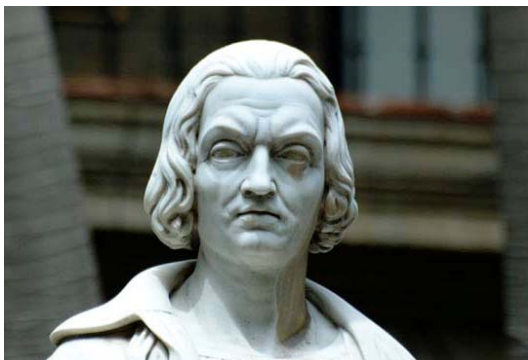

1184. Szekreter

Elgondolkodtam azon, hogy az adott, kezdetleges közlekedési, hajózási körülmények között hogyan szállították ide ezt a rengeteg, kincsetérő holmit, vagy netán csak a mesterembereket hozták?

Minden esetre fantasztikus, hogy ilyen éghajlati, időjárási körülmények között is maradandó értékeket hoztak létre, vagy őriztek meg a történelmük során.

1185. A szobor feje

1186. Szárnycsoltár

1187. Egy másik Colon szobor

1188. Harangmúzeum

Mindkét Kolumbusz szobor kezében tekercs van, talán az alapítólevél lehet, vagy a kormányzóságot létrehozó királyi dekrétum, esetleg az alkirályi kinevezés ? A falak festése is olyan, amely jól állja a magas páratartalmat.

1189. Ezüst-arany borítás

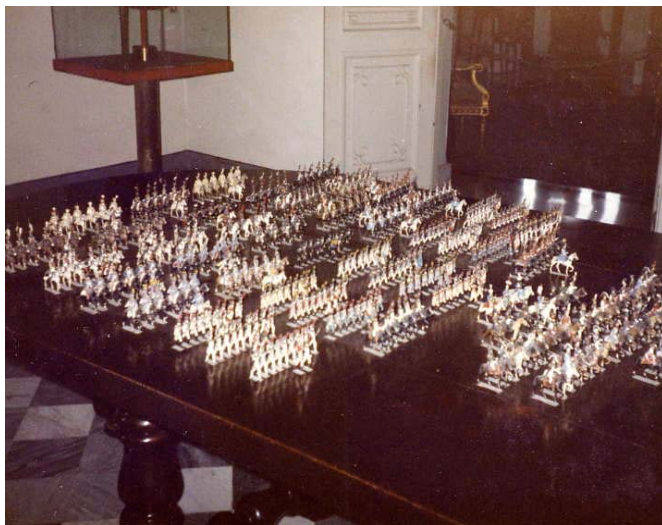

1190. Enteriőr

Az emeleten egy hatalmas ébenfa asztalon hadseregnyi ólomkatona, hadrendbe állítva.

1191. Barokk asztalka

1192. Ólomkatonák hadrendben

Csodálatosan szép volt a tengeri nádból készített szalంగarnitúra. Az egyik szoba falán hatalmas, preparált halat láttunk, valamelyik előkelőség halász zsákmányának emléke lehetett.

1193. Űlőgarnitúra nádból

1194. A nagy hal

A múzeumi látogatás után maradt még annyi időnk, hogy a közeli belvárosban járjunk egyet.

Megnéztük a bukott diktátor, Battista egykori palotáját, amely ma a Kuba Múzeum, majd a valamikori jezsuita misszió épületét, amely a Havannai Központi Könyvtár, és jártunk egyet a Prádón, és Havanna új szállodai városrészében, ahol gomba módra szaporodnak a legkorszerűbb építési technológiával készülő épületek.

A turizmus a cukor- és szivargyártás mellett Kuba legszámottevőbb bevételi forrása. Az idegenforgalom nem ideológiai, nem politikai üzletág, ezért a fejlesztést saját, és feltehetően külföldi befektetők pénzén végzik.

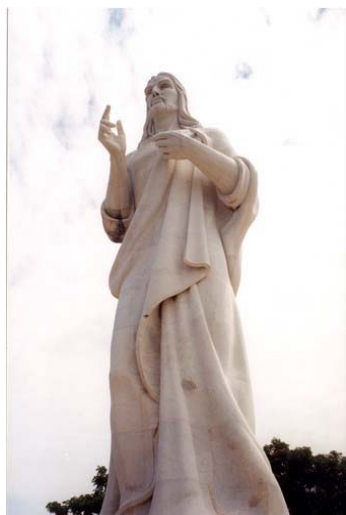
1195. Battista palotája

1196. A Könyvtár

1197. Missziós templom

1198. A Missziónál

1199-1200. Egy új szálloda bankfiókjában

Bementem egy ilyen csoda építmény földszintjén létesített bankba, azt remélve, hogy a maradék fél-konvertibilis bonjaimat hasznosan forgathatom. A kisasszony ugyan nagyon kedves volt és csinos is, de az üzlet nem jöhetett létre, mert ők nem adhattak valutát a mi csekkjeinkért, bonjainkért.

Az idő sajnos gyorsan telt, azon kívül megfelelő helyismeretünk sem volt, így hát szedtük a lábunkat, hogy időben kiérjünk a kikötőhöz, a ránk váró autóbushoz, nehogy megint oldsmobillal, vagy ami még rosszabb lett volna, dolláros taxival kelljen visszautaznunk Santa Maria del Marba.

Szerencsénk volt, mert időben, vagy ha lehet mondani, még korán is érkeztünk, mert kollégáink is elbóklásztak a városban, és így késéssel indult a busz vissza a szállodához, a svédasztalos, elsősorban gyümölcsvacsorához.

Havanna (3)

Pénteken délelőtt kirándulást rendeztek a szervezők Havanna bemutatására. Reggeli után buszra szálltunk, és bementünk fővárosba. A busz először egy körsétát tett, hogy általános tájékoztatást kapjunk a városról, elsősorban a belvárosról.

Azután ellátogattunk a Kolumbuszról elnevezett temetőbe, ahol megnéztük a történelmi hírességek, köztük José Martí síremlékét. José Martí volt Kuba felszabadítója a spanyol uralom alól, ezért a nemzet örök hálájára tarthatott igényt.

1201. Colón temető

1202. José Martí

1203. .... és emlékműve

Ezután a Forradalom terére (Plaza de la Revolución) vittek, hogy tisztelegessünk a forradalom ismeretlen hőseinek emlékműve előtt.

1204-1205. Plaza de la Revolución, a forradalom hőseinek emlékműve

Majd egy emlékműcsoport mellett elhaladva a Parlamenthez mentünk, amely a spanyol barokk építészet kiemelkedő alkotása. Szerencsénk volt, mert éppen nyitva volt és vezetés volt a turisták részére, ezért egy kicsit bepillanthattunk.

1206. Emlékművek

1207. A Parlament

1208. A Parlament közelebbről

1209. A Parlament kupolája

1210. Belépő hall

1211-1212. Kupolák díszei

Sajnos, csak éppen bepillanthattunk, a további részleteket nem láthattuk, mert a program még más úti-célokat is tartalmazott.

Sétát tehattünk az „öreg” városrészben, ahol láttunk egy-két tornyot és szobrot, majd megmutatták a főkapitányok házát (Palacio de los Capitanes Generales - Plaza de Armas) és egy régi patika (Oficina del Historiador de la Ciudad de La Habana) épületét.

1213. Los Capitanes

1214. Oficina

A patika berendezése és felszerelése a múlt század bútorozásának megfelelő volt, a patikárius személye pedig jól ábrázolta azt a helyzetet, hogy Kubában børszínre tekintet nélkül, minden arányban korlátlanul házasodnak és származnak a lakosok.

1215-1216. Barokk patika

1217. Örtorony

A Malecónra kanyarodva a régi örtorony mellett, megnéztük a kereskedelmi kikötőt, ahol éppen szovjet hajók rakodtak kubai export nádcukrot, illetve más hajókból fejtették le a kőolajszármazékokat, amellyel a „nagy testvér” (a mi pénzünkért is!) biztosította Kuba energiaellátását. Ez az ellátás akkori becslések szerint napi egymillió dollárba került.

A városba érve egy gyerekcsoportot láttunk, akik feltehetően vidékről érkeztek Havannába városnézésre.

1218. Kereskedelmi kikötő

1219. Gyerekek a városban

A *szocialista forradalom* (kemény diktatúrájának) politikája át meg átszötte Kuba hétköznapi életét. A forradalom nagy alakjának, Che Gevarrának, aki hivatásos dél-amerikai forradalmár volt, nagy volt a tisztelete Kubában. Az egyik új magasház homlokfalán hatalmas – szalagacélból készült portrét készítettek. Képeslapon kapható volt a forradalmárok fényképeiből készült kollázs, amely Che Gevarrát ábrázolta. (Mellékesen a szállodánk gazdasági bejárójánál, a személyzet részére készített faliújság is ábrázolta ezt a politikai helyzetet.)

1220. Falkép

1221. Kollázs

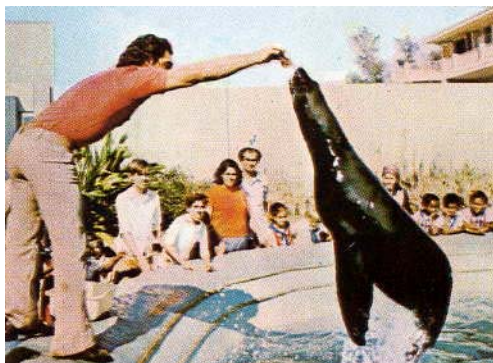
1222. Faliújság

Ezzel a kirándulással a délelőtt el is telt, buszunk kihajtott a városból és rákanyarodott a Santa Mariad el Mar irányába mutató táblánál az országútra. Ebédelni mentünk. A svédasztalos választék nem változott. Mindenki egyszer kaphatott húsfélét, és többször választhatott gyümölcsöt, édességet, tésztafélét. Ebéd után kétórai sziesztát javasoltak, és délutáni programként meghirdették a Tengeri Aquarium megtekintését.

Aquarium

Felkerekedtünk, újra főlórás utazás a parti strandok mellett épített országúton. A város egy számunkra ismeretlen szakaszán áthaladva érkeztünk meg a Tengeri Aquariumhoz.

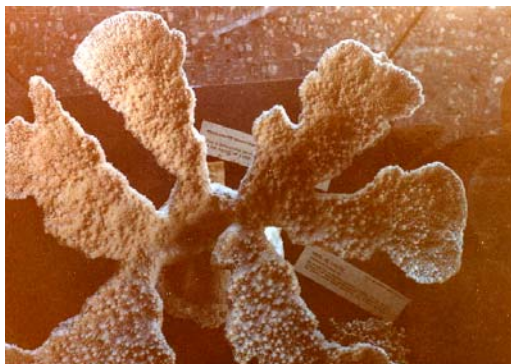
A főépület felirata: *Aguario*. Az akvárium óránként ismétlődő bemutató programot tartott, amelyben fókák és delfinek szerepeltek.

1223-1224. Fókaprodukció

1225-1226. Delfinek

1227. Korállok

1228. Virágállatok

1229. Déltengeri halak

1230. Teknőcök

Miramar

A program után általános volt az igény, hogy megtekinthessük a város korábban az amerikaiak részére fenntartott területét, a *Miramar* városnegyedét. Ezek a nyaralók tulajdonképpen „telelők” voltak, ahol azok, akik megengedhették maguknak, a hideg észak-amerikai telet tölthették féltrópusi körülmények között.

A forradalom kitörése, illetve győzelme után ezt a városrészt a szocialista Kuba államosította. A nyaralóépületeket állami tulajdonba vették, és a rendszer elitjének rendelkezésére bocsátották.

1231-1232. A Miramar utcái

1233-1235. A Miramar házai

A **Tropicana revü** műsorát jelentették be a szervezők az est fénypontjaként. akiknek a városnézés után valami intézni valójuk volt a színházban. Elnézést kértek, hogy a mi időnket terhelik, de a szállodához való visszatérés előtt a színházba kellett menniük. Amíg a dolgukat intézték, mi is kiszálltunk. Hatalmas szabadtéri színpad és a nézőtér, asztalok körül elhelyezett székekkel.

Az épület előtt várakoztunk, ahol nagy kerthelyiség terült el. A délután árnyaiban már nem sok látnivaló volt.

1236-1237. A Tropicana nappal

A bejárati részen egy kismacska lépdelt óvatosan, és amikor minket észrevett, gyorsan elfutott.

Vissza Santa Mariad del Marba. A busz számunkra ismeretlen városrészen vágott át, és hamarosan elérte az országutat.

A mintegy 15 km-es távolságot hamar megtettük. Zuhanyozás, átöltözés, protokoll: a jegyzőkönyvet a delegációk vezetői a cirill abc sorrendjében írták alá.

Tropicana

Kultúrprogramként megtekinthettük a világhírű kubai revűszínház, a Tropicana műsorát.

1238-1239. Megérkezés és leültetés

1240-1241. Bevonulás az asztalok között

1242-1244. Kezdődik a tánc

A pincérek bevezették a közönséget és leültették a nézőtéren. Mindenkinek egy-egy koktélt hoztak hosszú pohárban, jéggel, valamilyen tenderi növényvel. Néhány perc múlva kivilágították a nézőteret, és megkezdődött a táncosok-táncosnók bevonulása az asztalok között. Mindez lüktető ritmusú zene kíséretében. Megkezdődött a program: fergeteges zene, bravúros tánc. Azok, akik szeretik a revüt, áhítatos arccal nézték az osztályon felüli produkciót, amely több mint két órán keresztül zajlott. Aki megitta az italát, új pohárral kapott.

1245-1248. Cubana

1249. Afro-cubana

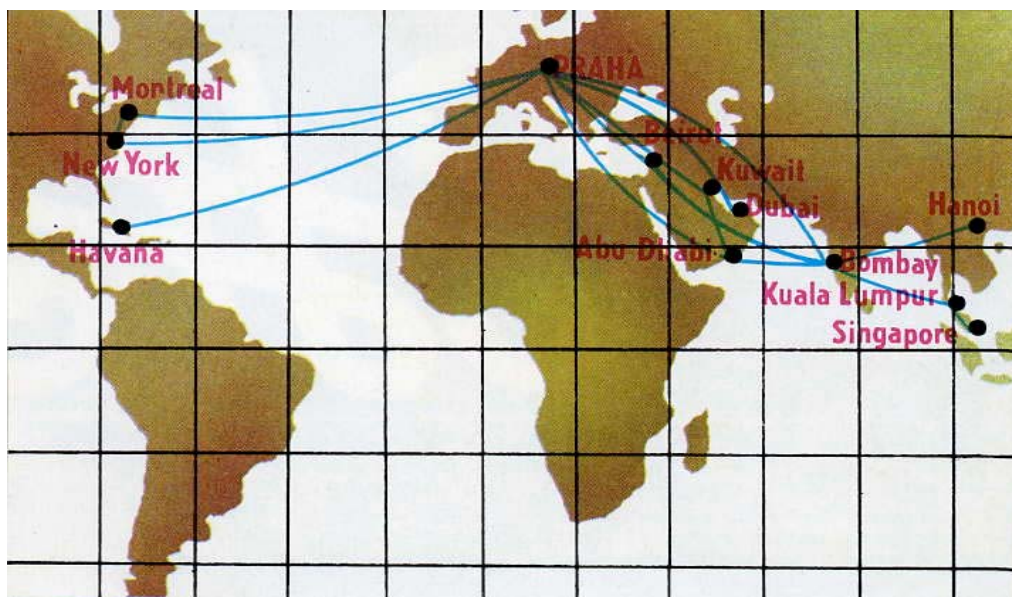

1250. Búcsúzás

Hazafelé

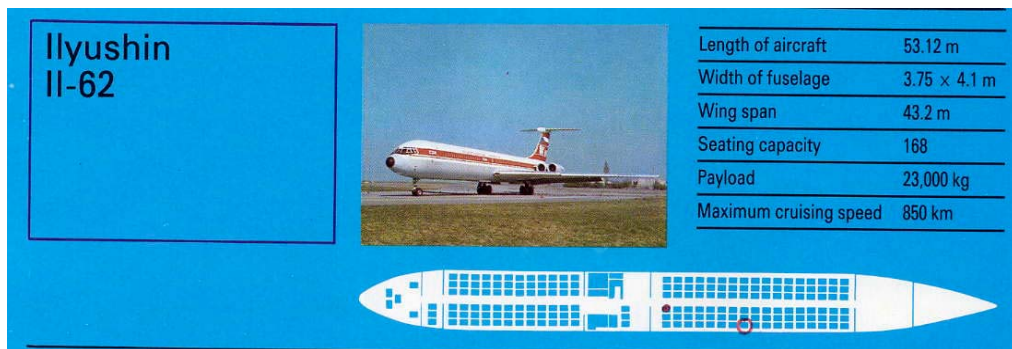
Szombaton ragyogó idő volt, s mivel az előző napokon véleményünk szerint már mindent megnéztünk, ami Havannában látnivaló volt, a strandolást választottuk.

Vasárnap reggeli után csomagoltunk, buszra szálltunk és a repülőtérre vittek bennünket. Az európaiak szinte mindannyian a CSA Havanna-Prága járatával utaztak haza.

1251. A CSA távol-nyugati és távol-keleti járatai

Odafelé kiemelt minőségi osztályon utaztunk, és bár tudtuk, hogy jó sorunk van, nem számítottunk arra, hogy ilyen kényelmetlen a szovjetek nagy gépének, az IL-62-nek a turista osztálya.

1252. IL-62-es óriásgép

Két oszlopban, hármassorokban nagyon szűk volt a hely ilyen hosszú útra. Elhelyezkedtünk a gépen, kézipoggyászaikat feltettük az ülések feletti

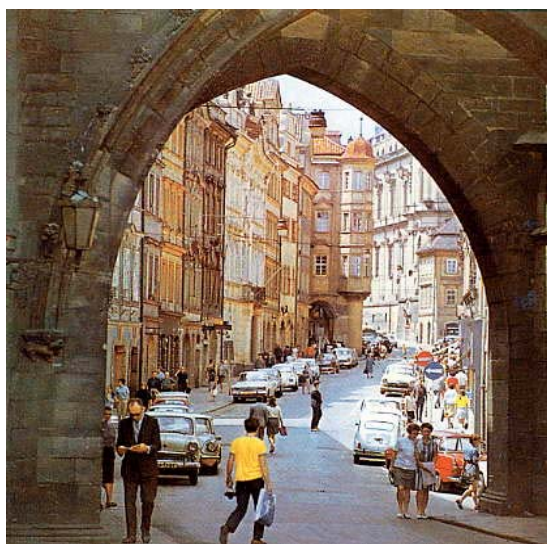
csomagtartóba. Kálmán kérdezte, hogy szeretnék-e az ablaknál ülni. Igennel válaszoltam, amit később bántam, mert kevesebb hely jutott a lábamnak.

Magasan, a felhők fölött repültünk. Látnivaló nem volt, hiszen hosszan az óceán felett haladt a gép. Európából láthattam volna valamit, de mindent komor felhők takartak. Hogy komor volt-e? Fentről minden tejfehér ködnek, időnként bárányszerűnek látszott, de lentől bizonyára komor, szürke, novemberi felhőknek látszhattak.

Leszálltunk Prágában. A csatlakozásig nem volt annyi idő, hogy érdemes lett volna busszal beutazni a városba, így hát megelégedtem egy prospektusképpel, amely a Károly-híd felől fényképezte a várost a Lőportorony átjárója alól.

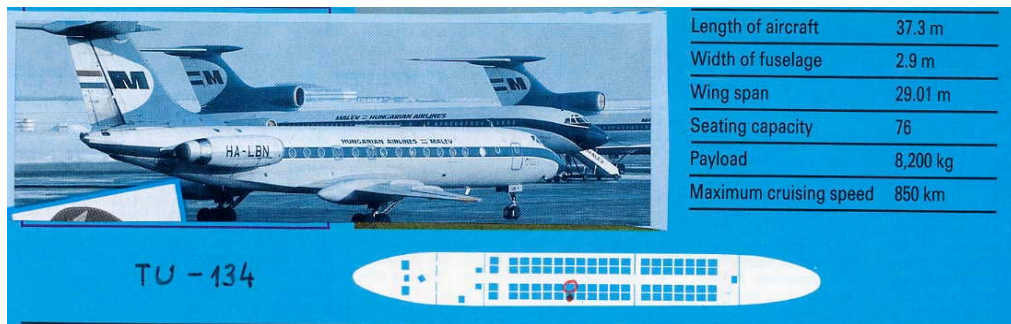

1253. Beszállókártya

1254. Prága - A Lőportorony alagútja

A tranzitban néhány órát várakozni kellett. Ez az idő akkor végtelen hosszúnak tűnt, mert egyrészt hosszú volt az út idáig, másrészt már egy hete nem voltunk otthon.

1255. A TU 134-es

Pudapest-Prága-Budapest útvonalon TU-134-es repült, amelyen a legkiegyenlítettebb ponton, a szárnyak felett kaptunk helyet, én szerencsére a

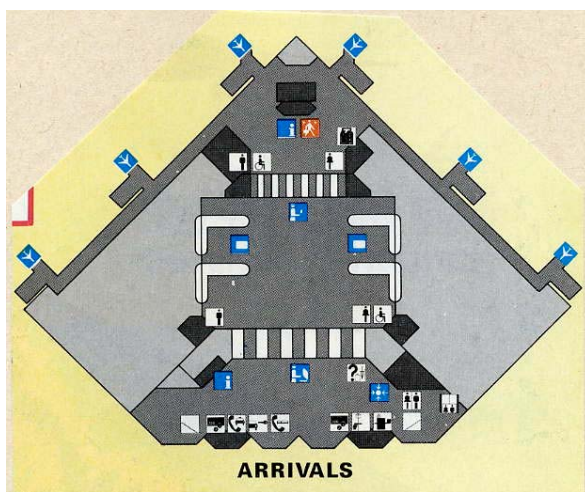
folyosó melletti oldalon. Most Kálmán nem tudta hová tenni a lábát, de ő láthatta feltűnni az áhított otthon, Budapest fényeit.

Zökkenőmentesen szálltunk le Budapesten, az utasok megtapsolták a pilótát. Begördült a gép a fogadó épülethez, a „porszívóhoz” állt és kinyitották az ajtót. Kiszálltunk a kis folyosóra, néhány lépés, és máris az útlevéltkezelők fülkéi előtt álltunk.

Amire áthaladtunk a szűk folyosókon, már keringtek a csomagszállítók szalagjai, hozták a bőröndjeinket.

1256. Beszállókártya

1257. Ferihegy 2 – Fogadó szint

A vámkezeléssel nem volt semmi dolgunk. A zöld folyosón hamar kijutottunk, taxiba szálltunk, először Kálmán lakásához hajtattunk, mert éppen útba esett, majd haza Budára, a Bőszörményi útra.

Hála Istennek, sikeresen, baj nélkül értem haza az első nagy utazásomból.

Akkor még nem is sejthettem, hogy egy év múlva megint a kiválasztottak közé kerülök, és újra Kubába repülhetek, de így hozta a sors (Gondviselés) a KGST eszközei révén.

A második utazás

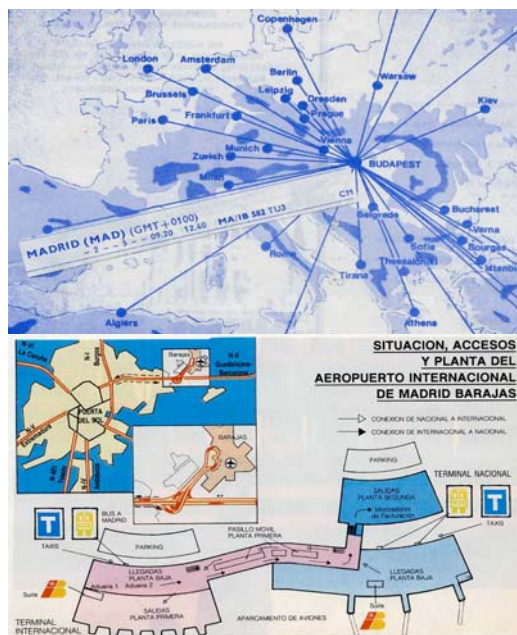
1986 novemberében rendezték meg a KGST Gépipari Állandó Bizottsága 8. sz. Műszer- és Automatikaipari Szekciójának ülését Havannában.

A Környezetvédelmi műszerek gyártásszakosítási megállapodásának magyar meghatalmazottjaként helyem volt a magyar delegációban, amit köszönettel elfogadtam. A magyar küldöttséget Posch Gyula, a MOM vezérigazgatója, a Magyar Műszeripari Egyesülés (társadalmi) elnöke vezette. A tagok között volt többek között Kovács István, korábbi MME-s kollégám, ott a nemzetközi együttműködési osztály vezetője, a szekció titkára, Boromisza Gyuszi bácsi a MIKI (egyik alapítója) az automatizálási főosztály vezetője is.

Előző évi tapasztalataim alapján a szervezők, az MME munkatársai, véleményemet, tanácsomat kérték az utazás lebonyolításához. Úgy állítottuk össze a programot, hogy a reggeli MALÉV géppel Madridba repültünk, és ugyanazzal az esti járatral, mint tavaly, Havannába. A csatlakozás között volt elegendő időnk, hogy bármilyen probléma esetén megfelelő intézkedést lehessen tenni.

2101. Ferihegy-2, indulás fentről

2102-2103. Budapest-Madrid

2104. Ferihegy-2, Fejépület a parkoló felől nézve

Madridban a Tranzitba mentünk, ahol várakozó kártyát kaptunk, és meghívást ebédre és egy kis felfrissülésre, a Hotel Tryp Capitol szállodába.

Az utaskísérő egy mikrobuszhoz vezetett minket, amely rövid városnézés után a Hotel Tryp Capitol szállodába szállította a csoportot.

A recepciós bevezette a társaságot az étterembe, ahol svédasztalos ebédet kínáltak bennünket. Megköszöntük, és hozzáláttunk a különféle finomságok közül a választásnak.

2105. Tranzitkártya

2106. A felfrissülés helye

2107. Az ebédmeghívás kínálata

2108. Kávé ebéd után

Amíg mi kényelmesen kávéztunk, a delegáció több tagja városnézésre ment. Természetesen mi sem mulasztottunk el semmit. Taxiba ültünk és a Pradot jelöltük meg úti célként. (A részletekről a konferencia utazások kötetben számolok be.)

Járatunk késő este indult. A megadott időre visszatértünk a szállodához, ahonnan a mikrobusz a repülőtérre szállított minket.

Bemutattuk a tranzitkártyánkat, és megkaptuk a beszállókártyáinkat az IB 949 sz. havannai járatának busines class (Clase preferente) osztályára.

Rövid várakozás után beszálltunk, és megkerestük helyünket a gép orrában. Számomra új meglepetés készült. A BC első sorában ültem, előttem volt az első osztály. Éppen előttem egy fekete felség ült, aki Afrikából Mexikóba utazott, ahová a gép Havanna után tovább repült.

Őfelsége – sajnos nem engedte magát lefényképezni – tehát előttem ült, nemzeti viseletben, vagyis színes kaftánban és prém sapkában. Angolul és franciául beszélt. Angolul, mert Oxfordban végezte az egyetemet, és franciául, mert valamikor francia gyarmat volt az országa. Különös kegyként szóba állt velem franciául, amiből keveset értettem, de kedvesen mosolyogtunk egymásra. Akkor még többet tudtam franciául, mint amire ma emlékszem.

2109. Beszállókártya az Ibéria 949 sz. havannai járatára

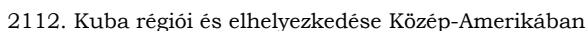
2110-2111. Repülőgépek jelmagyarázattal

További érdekessége volt ennek az utazásnak, hogy a függönyt, ami a két osztályt elválasztotta, a gép felszállása után félrehúzták, így a képen jelzett zöld szakaszon nem éreztük magunkat elzárva a (kék) világtól.

Mindkét osztálynak étlapot osztottak, és bár választani nem lehetett, tudtuk, hogy mit fognak felszolgálni. Őfelségének a saját szakácsa készítette az úti ellátmányt, és a lábánál, a földön ülő testőre volt az előkóstolója. Amikor megbizonyosodott róla, hogy az nem mérgező, nyugodtan evett belőle.

Az út most is hét órányi tartama alatt semmi más nevezetes dolog nem történt, mint egy évvel korábban, hogy a Bermudák felett úgy recsegett-ropogott a repülőgép, mintha mindjárt szétesne.

Végül a gép leszállt Havanna repülőtérén, megérkeztünk. Őfelsége jóindulatúan bűcsút intett nekünk, motyogtam néhány udvarias mondatot, intett, mintha áldást osztana, kiszálltunk. Kiszállásunk – az előző évihez viszonyítva – problémamentes volt. A fogadóbizottság üdvözölte a Magyar Népköztársaság (MNK) delegációját, soron kívül megkaptuk csomagjainkat, autóbuszra szálltunk.

Santa Mariad del Marba utaztunk most is, de elhelyezésünket most a Hotel Atlantico-ban biztosították.

41

Egy MMG-s (Mechanikai Mérőműszerek Gyára) kollégával mi szívesen vállaltunk egy kétszemélyes apartmant, ahol volt nappali, étkező és hálószoba. A hűtőszekrényben elhelyezhettük a hazai menázsit, a nappaliban nézhettünk televíziót, és ettől függetlenül biztosíthattuk az alvás lehetőségét a hálószobában. A szolgáltatások választékát közölték velünk.

Hoteles	Hab.	
MARAZUL ***	188	
ATLANTICO ***	20	
Villas		
MEGANO **	51	
BACURANAO **	50	
LOS PINOS ***	85	
TROPICO **	51	
JIBACOA *	40	

2115. A szállodacsoport szolgáltatásai

2116. Cégtáblánk

2117. Az apartman ház

2118. Étkezőnk

2119-2120. Nappali (TV) és hálószoba

2121. Védelmünk

Biztonságunkról a Kormány gondoskodott a parton elhelyezett figyelő pontok segítségével, ahol a biztonsági (titkos) szolgálat gépfegyveres megfigyelői foglaltak állásokat látás és hallótávolságban elhelyezett őrtornyokban.

A hivatalos programmal párhuzamosan

A szekcióülés a szokott módon és kerékvágásban zajlott, s mi, ha csak lehetett függetlenítettük magunkat. Megint bejártuk a várost és megnézhettem mindazt, amire a korábbi út során nem jutott idő.

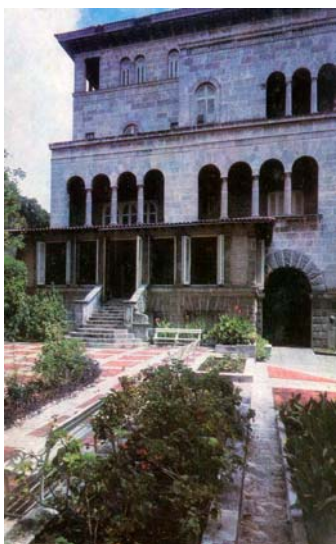

2122. Havanna belvárosa

Megnéztük a Velasquez házat, a Napóleon múzeumot kívülről, mert éppen zárva volt. Benéztünk egy-egy belvárosi épület udvarára is. A múlt látogatás alkalmával a lehasznált és gondozatlan épületek voltak azok, amelyek szemet szűrtak, most pedig éppen ellenkezőleg a belváros egy részében (talán a kiváltságosok házaiban?) azt láttuk, hogy vannak jól ápoltság udvarok és kertek, balkonok és erkélyek.

2123. Velasquez

2124. Napóleon

2125. Udvar

Bekukkantottunk néhány parti kocsmába (pardon étterembe), amely a turistáknak készült.

2126-2127. Éttermek

2128. Virágok

Újra és újra elcsodálkoztam a novemberben is változatlanul burjánzó-nyíló virágokon.

Megfeledeztem arról, hogy a Ráktérítő alatt az éghajlat fél-trópusi. Itt sütő-főző-étkezési banánt termelnek, és az ország exportjának jelentős részét a nádcukor teszi ki.

Nap-mint nap tapasztaltuk, hogy a hőmérséklet 30 °C körüli, és ez tényleg az a paradicsom lehetne, amit annakidején Kolumbusz remélt.

Mennyit változott az idő, és a körülmények (a nép számára) alig változtak.

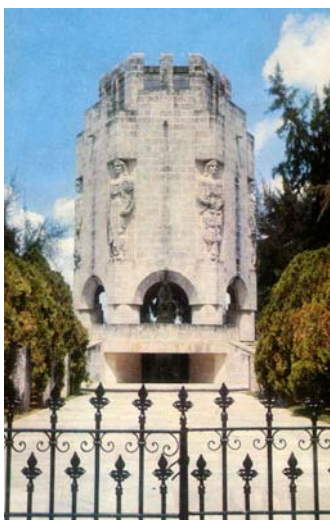

2129-2130. Szabadon burjánzó virágok

Újra elmentünk az Aquariumba, és végigjártuk azt a járdát, ahonnét felülről kap betekintést a látogató. Megnéztük José Martí mauzóleumát, ahol minden köztisztelet ellenére nem láttunk sorban álló látogatókat, mint Moszkvában.

2131. Aguario

2132. José Martí

2133. A Dómban

Egy alkalommal bejutottunk a parti erődbe is, ahol régi hajóágyúkat láttunk. Az erődről a kereskedelmi kikötőre volt rálátásunk, ahol éppen szovjet hajóról rakodtak ki. Az erődtől a Dóm térre mentünk, hátha... és csodák csodája: nyitva volt.

Innét átvágtunk a La Habana Vieja, ahol újra találtunk kevésbé lelakott lakóházat is. A Pradó szélén volt a könyv, térkép és képeslapárusok kirakodása. Méretét tekintve lehetett volna akár egy kölcsönkönyvtár is. Forgalmat, vevőt, érdeklődőt azonban nem nagyon tapasztaltunk.

2134. Hajóágyúk

2135. Belváros

2136. Könyvárus

2137. Helyreállítás közben

Ebédszünetben természetesen lementünk a partra, és voltak olyanok közöttünk, akik mindennap megmártóztak az Atlanti óceán hűs vizében. A viharok időszakosan megtépázták az árnyékvető pálmaernyőket, és a szállodák műszaki személyzete elvégezte a helyreállítási munkákat.

2138. La Playa

2139. A tenger szerelmesei

Kirándulás

A korábbi út során megismerkedtem egy helybéli mérnök kollégával, akinek 5-6 éves Moszkvics autója volt. Felajánlotta, hogy kölcsön adja, ha fizetjük az üzemanyagot. Örömmel elfogadtuk és Őt is vittük magunkkal kislányával, Esmeraldával.

Az utiprogramot ők javasolták, a legtávolabbi pont a Disznó öböl partja volt.

2140. A kirándulás térképe

Guama-ban, amely tulajdonképp egy nagy mocsár területén van, megnéztünk egy *krokodil farmot*, ahol krokodilokat és alligátorokat tenyésztene. A tenyésztés célját nem ismertették, nagy valószínűséggel a bőrükre ment a játék.

Nagy hirdetőtábla jelezte az útmentén a „Cocodrillos”-okat. Erős vaskerítés mögött hemzsegték az állatok, illetve lustálkodva feküdtek egymáson.

2141. Guama

2142. Krokodil farm

2304-2305. Krokodilok napon és árnyékban

A nyugalom csak látszólagos volt. A lusta állatok tapasztalt reakcióideje rendkívül rövid, a mozdulatuk rendkívül gyors. A kerítés hálóján benyújtottam egy faágat, kíváncsi voltam meg lehet-e piszkálni valamelyik állatot. Nem lehetett, mert amikor a botvég az állat hatóterébe ért villámcsapás gyorsaságával odakapott és elroppantotta a faágat.

Guama üdülőtelep, ahol romantikus bugalókban különböző felszereltségű apartmanok vannak. A mocsár több helyen egészen az útig ér, és gazdag vízi virágokban

2143. Bunagalók

2144. Mocsár

Bekukkantottunk az üdülőttelep bungalói közé. Nem messze a krokodil farmtól *kikötő* volt, ahonnét sétahajók indultak a mocsár közepére egy vágott csatornán. Beutaztunk hajóval, a mocsáron keresztül vágott csatornán az ún. Indiánfaluhoz, amely a régi idők kunyhóiban nyugati turisták részére nyújtott luxusüdülést – szúnyogok milliárdjai között.

A krokodilok bámulatosan gyorsak. A hajó személyzete óva intett bennünket attól, hogy valaki a csatornába essen.

2145. Kikötő

2146. Csatorna

2147. A hajóúton

2148. Jelzőbólya

2149. Az „Indián falu”

2150. Szoborfigurák

Cayo Largo, a Karib tenger partján lévő nyaraló, ahol utca-hosszan szinte egyforma nyaralóépületek sorakoztak, kettős élményt nyújtott: úszhattunk a cápák ellen fallal lehatárolt kristálytisztá vizű tengerben, és megcsodálhattuk a parti sziklán felcsapó hullámok szétporló vizét, amelyben sokszor a szivárvány is ragyogott.

2151-2152. Cayo Largo (vagy Playa Larga)

2153-2154. Bungalo-utca

2155-2156. Sok virággal és pálmákkal

2157-2158. A strandot réselt falakkal védték a cápák ellen

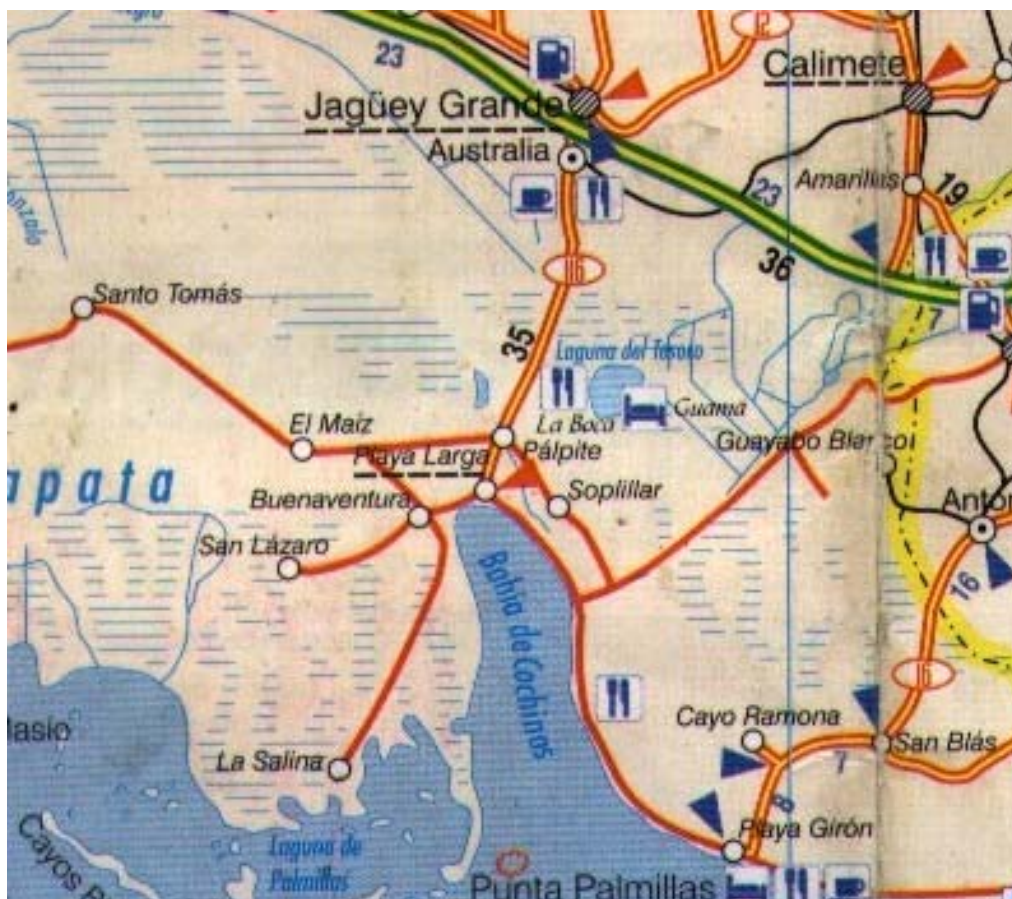

2159-2162. Egy hullám története

Visszafelé megnéztük a *Disznó öbölben* az amerikaiak partraszállási kudarcának helyét: a fővenyes partig ér a buja trópusi növényzet. A pálmák között azonban mocsár van tele mérges állatokkal és a mindent elnyelő iszappal.

A parti strandig aszfaltos út vezet, de az út két oldalán csak a mocsár. Beljebb, néhány-száz méterenként a kubaiak több sorban géppuskás barikádokat építettek és tűz alatt tartották az utat. A partraszállók a golyók elől a fák közé húzódtak és elnyelte őket a mocsár. Az újabb hullámokban érkezők, ha áttörtek is, a következő "zsilipen" fennakadtak. A bennszülöttek tovább bírták, így a kudarc elkerülhetetlen volt.

2163. A Disznó öböl környezete

Az eset arra emlékeztet, amit Leningrádba repülve fentről láttunk: erdő - víz - mocsár. És ezt a támadók nem derítették fel? Vagy annyira bíztak fölényükben?

Városnézés

Az első napon a “ társaságot” a vendéglátók autóbusszal **városnézésre** vitték: megnéztük a hősi temetőt, ahol a forradalom elesettjeit temették katonás rendben, José Martí emlékművét, és akkor egyszer csak rendőrkordonba ütköztünk.

A spanyol miniszterelnök Felipe Gonzáles (aki kubai származású volt, úgy is fogadták, láttuk hazafelé utazásunkkor: hatalmas transzparenszek a repülőtérre: Feliz haza jöttél,) ott élő édesapjához látogatóba érkezett.

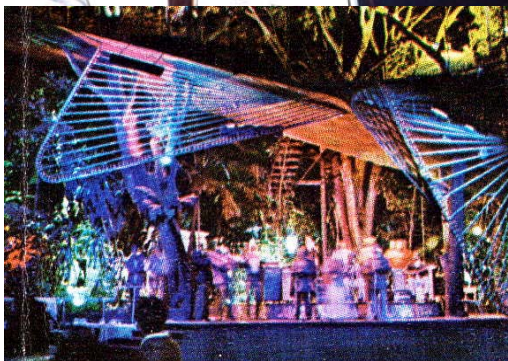
A forgalmat elterelték, eddig nem ismert városnegyedbe és mellékutcákba kerültünk, és ekkor megláttuk az igazi szegény lakónegyedeket: 10-15 négyzetméternyi házikók, szurtos kisgyerekek, sovány öregemberek. Ez volt a forradalom másik arca.

2164-2165. F. Gonzales repülőgépe, és az őt fogadó tábla a repülőtéren

Búcsúest

ismét a Tropicana műsora, de egy egész új diszlettel, kosztümmel, új műsorral. Most a vendéglátók, a tavalyi tapasztalatokon okulva, sokkal óvatosabbak voltak, sört adtak a KGST vendégeknek, így egészségügyi gyorssegélyre a németeknek sem volt szüksége.

2166-2170. Jelenetek a Tropicana műsorából

A vendégasztalnál Agácz Gáspár mellett ültem, aki a Magyar Műszeripari Egyesülés (MME) nemzetközi Együttműködési Osztályának munkatársaként orosz tolmács volt, és a jegyzőkönyv szerkesztőbizottságának elismert tagja. Korábban, vagy talán egy másik képeskönyvben emlegettem, hogy őt „Ivó” napján köszöntöttük. Most a nyitóképhez ő is nyitó tevékenységet folytatott.

2171. Agácz Gazsival

2172-2173. Szólótáncosok

A műsor után gond nélkül jutottunk vissza Santa Maria del Marba.

Ráérősen is mehettünk volna, de Havanna esti kivilágításából csak a szállodai negyed részesült igazán, mert sokba került az energia a szovjeteknek.

Reggeli után úgy kellett becsomagolnom, hogy a vásárolt italminták (különböző kubai rumok) és csecsebecsék (egy tengeri csillag és egy tengeri sün mézsváza, korallok, rumbatökök, stb.) épen jussanak haza.

Időnk volt elegendő, vasárnap volt, többen még strandoltak is. Gépünk csak késő délután indult, és a városba már nem volt érdemes bemennünk.

Hazafelé

Az előző utazásnál szerzett tapasztalataim alapján a MME delegációja a „kapitalista” utat választotta: Havanna – Madrid – Zürich – Budapest.

Egy mikrobusszal kiszállítottak minket a repülőtérre. Még ott állt a spanyol kormánygép a főépület előtt, és az üdvözlő tábla a homlokzaton. Leadtuk csomagjainkat, megkaptuk a beszálló kártyákat és beültünk a hűtött váróterembe.

2174. Havanna, repülőtér központi épület

2175. „Útilapu” IB944

Servicios de Pasaje

Validez	Dias	Salida	Vuelo	Llegada	Via	Salida	Vuelo	Llegada	Servicio
Validity	Days	Departure	Flight	Arrival	Via	Departure	Flight	Arrival	Service

De/From

La Habana/Havana

(Cont.)

A/To	Madrid								
- 14 Mar	7	16.10	IB944					06.30+1	D10/PCYM
- 14 Mar	3	16.10	IB948					06.30+1	D10/PCYM
15 Mar -	7	17.10	IB944					06.30+1	D10/PCYM
15 Mar -	3	17.10	IB948					06.30+1	D10/PCYM

2176. Menetrend

2177-2178. Felszállás közben

2179-2180. Egyre magasabbra

Az éjszakát az Atlanti óceán felett töltöttük, s mire megvirradt megérkeztünk Európa partjaihoz.

2181. Európa partjainál

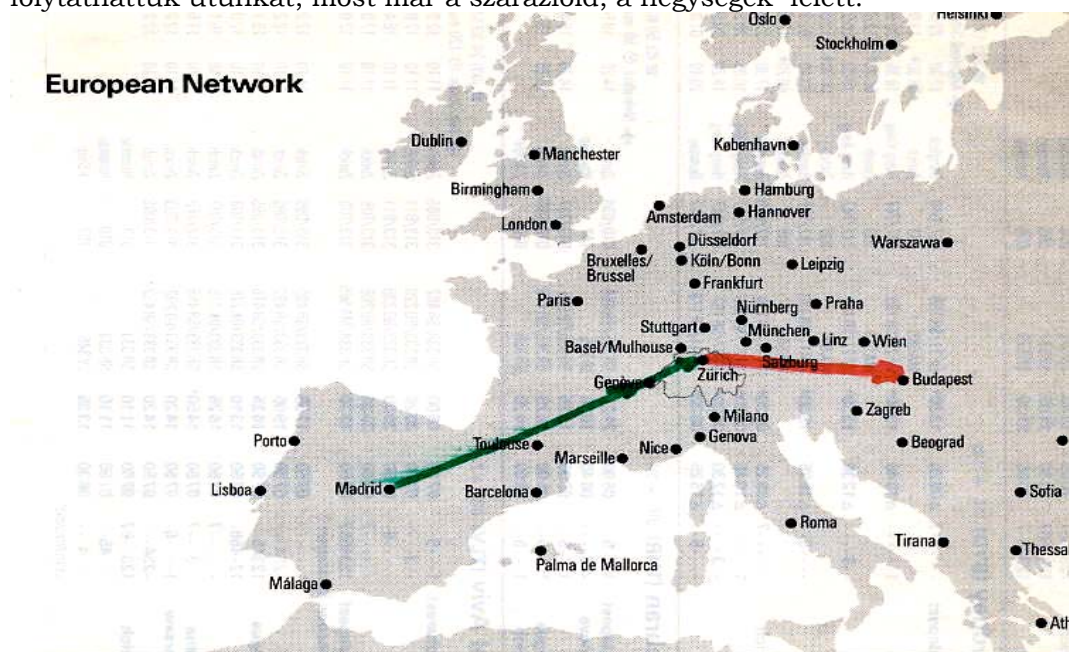

2182. Az Alpok felett

Gyorsan átszelte a gép a Portugália feletti útszakaszt és leszálltunk Madridban, ahol nem kellett csomagokkal bajlódniunk, mert egyenesen Budapestig adtuk fel, kíváncsian arra, hogy három járaton keresztül megkapjuk-e otthon.

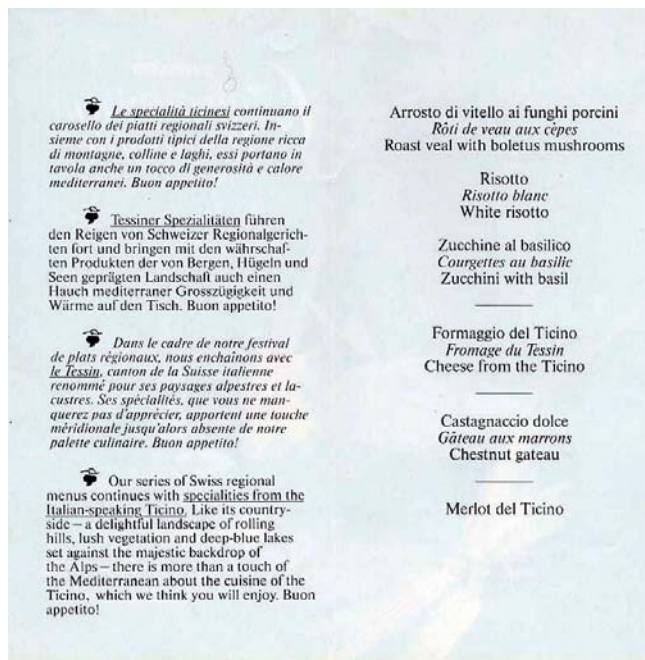
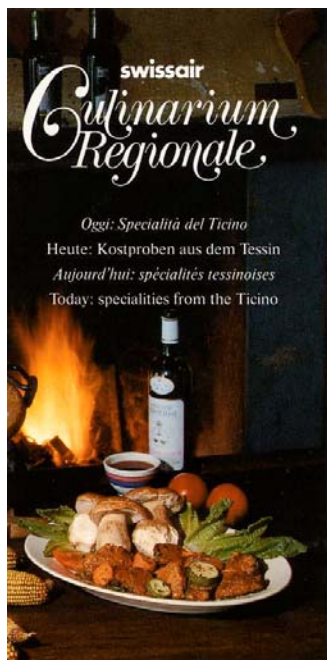

A tranzitban kiállították az új beszállókártyát, és rövid várakozás után folytathattuk utunkat, most már a szárazföld, a hegységek felett.

2183. Útirány

A menetrend füzet térképére jelöltem be az útirányokat, bizonyára nem ilyen nyílegyenesen repültünk Zürichig, illetve onnét Budapestig.

2184-2185. Swissair menükártya Zürich felé

A Swissair menükártyával fogadta utasait. Reggelinek igazán bőséges volt.

2186. Beszállókért

2187. Ezzel a géppel repültünk

Amikor Zürichbe értünk, megkérdezték, hogy hol kívánjuk tölteni a két járat közötti várakozási időt: kimegyünk a városba, vagy beülünk a fogadó épületbe, és később az éttermükbe. Mondtuk, hogy szívesen választanánk a városi sétát, de nincs vízumunk. Semmi probléma, volt a válasz, váltunk ki az egyszeri belépő vízumot 10-10 SFr-ért.

2188. A repülőjegy feljegyzései

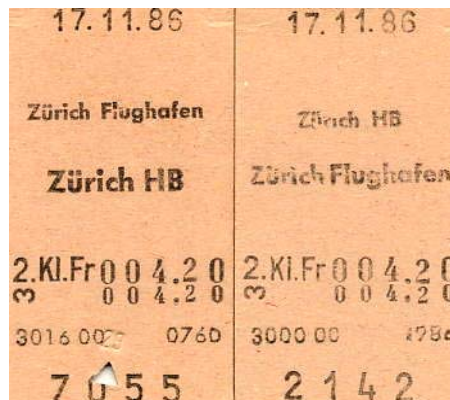

2189. Repülőtér mélyállomással

Az én repülőjegyemre jegyezték fel a kilépésünket, és egy kis lapon okmánybélyeg formájában adták ki az öt vízumot. Kaptunk egy listát is, hogy költségükre, a szálló kártya felmutatásával hol ebédelhetünk. A főépület alatt, mintha metró volna, halad át a vasút, ott helyben mindjárt felszállhattunk a Főpályaudvarig váltva a jegyet.

2190. Transitvízumunk

2191. Retúrjegy a városba

Sétálgattunk a belvárosban, kollégáim bankot kerestek. Ott tudtam meg, hogy jó áron váltják a kubai Pesot, vagy a rózsaszín utalványt. Sajnáltam, hogy ezt nem előbb mondták, nem kótyavetyéltem volna el a kubai napidíjat frottírra, csecsebecsére.

2192-2193. A Swissair vendégfogadói tranzit utasoknak

Ebédhez a közeli Bahnhofstrassen lévő elegáns kis szállodát választottuk, ahol idősebb, és járatosabb kollégáim tanácsára kipróbáltam valami olyan ételt, amihez parmezán sajtot szolgáltak fel. A hírből ismert sajtot megízelve egészen mást vártam.

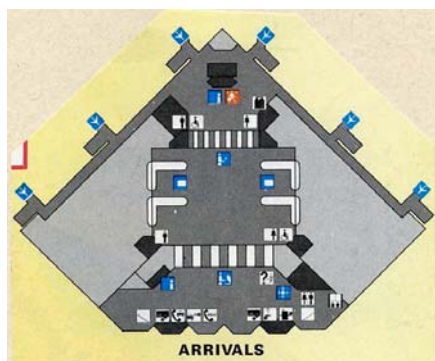
2194-2195. Ebéd a Carlton Elite Hotelben, Zürichben

Ebéd után ki-ki sétára indult, én a Dómot választottam, de erről majd a Konferenciautazások c. kötetben adok számot. A zürichi program jól sikerült,

meghatározott időben találkoztunk a Hauptbahnhof bejáratánál, vonatra, majd repülőre szálltunk, és estére szerencsésen otthon voltunk.

2196. Irány Budapest

2197. Hazaérkeztünk

Epilógus

Húsz év távlatából visszatekintve a számomra egzotikus országban szerzett élményekre, kíváncsi lennék, hogy mennyit változott ott a világ, az utolsó szocialista diktatúra keretében.

Megnyitottam a Yahoo internetes oldalát és képeket nézegettem a Kubát járt turisták felvételeiből. Többnyire személyes emlékképeiket, fotóikat tette fel a rendszergazda. A mögöttük lévő környezet nem sokat változott. A szállodák, nyaralók képei megsokasodtak, az idegenforgalom sokat fejlődött, az árajánlatok már szobaszám, felszereltség, stb. felsorolásával ismertetik a konkurenciát.

A képek és a TV hírei szerint is (ld. II. János Pál kubai látogatása) Castro megöregedett, a diktatúra vallás dolgában talán kissé szelídült, de az utca emberén, mint a képek mellékalakjain nem látszik változás.

Oroszországnak már semmiféle érdeke nem látszik nyilvánosan a rendszer fenntartásában, a korábbi támogatásokról nem hallani. Az idegenforgalom fellendülése és a nádcukor exportja azonban bizonyára fenntartja azt a szolid életformát, amit a sokat nélkülöző nép ebben a paradicsomi szigetországban évtizedek alatt megszokott.

ÁZSIAI UTAZÁSOK

MONGÓLIA 1988
VIETNAM 1994

MONGÓLIA

1988

TARTALOMJEGYZÉK (2)

Utazás Mongóliába	65.
A munkaértekezlet	67.
Kultúra és vallás	68.
Vallási múzeum	72.
Archeológiai múzeum	74.
Történeti múzeum	74.
Lakókörnyezet	79.
Természeti környezet	83.
<i>Függelék</i>	
Mi változott azóta Mongóliában ?	87.
Pénz	87.
Település szerkezet	87.
Család	89.
Nomád életmód	91.
Állattenyésztés	91.
Népi játékok (íjászverseny)	92.
Közlekedés	93.
Városi ellátás	94.
Táj és környezet	95.
Templomok és kolostorok	97.
Utószó	102.

© Székely Tibor – 2004

Utazás Mongóliába

1988. április 18-23. között lehetőségem nyílt arra, hogy részt vegyek a KGST Gépipari Állandó Bizottság, 8. sz. Műszeripari és Automatizálási Szekciója ASZU TP szakcsoportjában az ún. Távlati Automatizálási Program szakértőinek munkaülésén *Mongólia* fővárosában, Ulanbatorban.

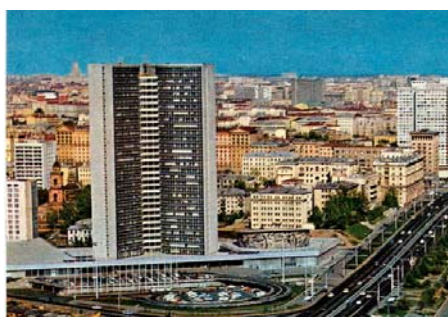
A delegáció vezetője Dr. Kovács István, hajdani MME-s kollégám volt, és a társaságban volt Geng Júlia is a METRIMPEX-ből.

Moszkván keresztül utaztunk, ahol egy éjszakát töltöttünk a KGST szállodában, a MIR-ben.

ПЛАНЫ ЗАЛОВ АЭРОПОРТА ШЕРЕМЕТЬЕВО-2

101. Seremetyevo 2

102. KGST székház és szálloda

Másnap az OM136 sz. mongol járatral repültünk tovább. A légikisasszonyok kedves, csinos "benszülöttek" voltak, de parancsnokuk egy természetes orosz gyezsurnaja volt, aki nem titkoltan uralkodott rajtuk. Nem is engedte meg, hogy fényképezzük a „lányait”. Egy képet azért mégis sikerült készítenem.

104. Mongol légikisasszony

103. Beszálló kártya és Mongólia határa a levegőből

Végigrepültünk Szibéria felett, amely áprilisban még fehérbe öltözött. Este a tudósok városában, *Novoszbirszkben* szakítottuk meg az utunkat, ahol kemény és szeles volt a szibériai éjszaka. Kiszállni természetesen nem engedtek

bennünket, de a nyitott ajtóba, a lépcső tetejére kiállhattam levegőzni. Kockaházak, sakktáblaszerű város. Gépfegyveres sorfal állt a gép és az épület között. Igencsak fázhattak. Átrepültük a szovjet mongol határt, amikor már világosodott, és sikerült egy légi felvételt készítenem. A kiszálláskor már tavasz volt, bár a hét alatt, amit ott töltöttünk, a négy évszak egyaránt bemutatkozott. *Ulan Bator* nem dolláros szállodái közül a legjobban helyeztek el bennünket, egy toronyházban, ahonnan az egész városra remek kilátásunk nyílt.

105. Szállodánk

106-107. A változó időjárás képei: tél

Az erkélyről panoráma fényképeket készítettem, amelyeket másnap és harmadnap újra és újra meg kellett ismételnem, mert kedden tavasz volt, szerdán ősz, csütörtökön tél, majd megint jóra fordult az idő.

108. Őszi felhők

109. Tavaszi napfény

Külföldi útjaimon mindig fontos volt a szállásom higiéniája, ezért a legtöbb helyen lefényképeztem a fürdőszobát is. Itt az elhelyezés teljesen európai színvonalú volt.

A munkaértekezlet

A KGST munkaértekezletet egy modern, orosz „stílusú” középületben tartották. A méretes főlószlopok felett a timpanonban a szocialista felszabadítás hősi harcait ábrázolták.

A hatalmas előcsarnokban időnként bálakat is rendeztek és népünnepélyeket, gyűléseket tartottak.

A tanácsterem orosz bútorait népi hímzések terítők borították. A tanácskozás szüneteiben teát szolgáltak fel, amelyhez jakvaját, vagy lótejet kínáltak. Európai ezt csak akkor tudja meginni, ha a távolkeleti télben a fagyveszély rákényszeríti. Egyszerre izgatottság lett úrrá a rendezőkön, majd bejelentették Ceaucescu elnök külön gépének érkezését.

110. Fürdőszobám

A váratlan program felborította volna az értekezlet rendjét, mert ugyanazok a külügyminisztériumi tisztviselők és tolmácsok lettek volna a házigazdák, akik velünk is foglalkoztak. Kicsivel később lefűjták a riadót. Kiderült, hogy olyan orkán keletkezett, amely miatt a gép nem tudott leszállni, s tovább repült Kínába.

Az értekezleten semmi különös esemény nem történt. Előadtuk a beszámolóinkat, megszerkesztettük a jegyzőkönyvet, majd úgy intéztük, hogy a héten sok szabadidőnk legyen.

Az *étkezésekre* egy nagyobb vendéglátó egységbe vittek minket, ahol a menüt úgy állították össze, hogy a nemzeti specialitások is asztalra kerüljenek. Magyar barátaim, akik kereskedelmi célból már jártak Mongóliában, óva intettek az ingyenkedéstől. Igazuk is volt, de elbeszélésük nem közelítette meg a valós látványt.

A birkahúsgombóc körül folyó sárga zsír, az ismeretlen illatú és kinézetű ételek arra indítottak többünket, hogy csak kenyeret kérjünk, és a szállodában fogyasszunk a hazaiból: ki konzervet, ki téli- vagy paprikás szalámit. A vodka és pálinka elvégezte a dezinficiálást. Sört a szállodában tudtunk vásárolni, így szomjan nem haltunk, ugyanis a szervezőink azt mondták, hogy a csapvizet nem szabad meginni.

A város szerkezete érdekes volt:

- a legújabb városrészben szovjet típusú tízemeletes magasházak voltak,
- egy korábban épült negyedben középmagas kispaneles épületek álltak és
- a jurtaváros volt a régi negyed.

Az idősebb értelmiség is többségében a jurta-városban lakott. Ez utóbbi rétegnek ugyan akartak lakásokat adni a toronyházakban, de onnét a földszintre kellett járni vízárt és WC-re. A lift pedig nem mindig működött. Ezt többen nem szerették.

Kultúra és vallás

A *templomok és kolostorok* egyik épületegyüttese (legtöbbje múzeum), egy a szállodánkhoz közeli házcsoport volt. Valamivel távolabb találtuk meg a működő templomokat és a kolostort a lámasírokkal.

201. A közeli városrész

202. Lámakolostor és templomok

203-205. A kolostor bejárata kívülről és belülről

206-207. Részletek a bejárat díszítéséből

Egyik reggel néhányan felkerestük ezt, az egyetlen *működő* kolostort, ahol a szerzetesek zsolozsmáztak, a hívők imádkoztak, imamalmokat forgattak, miután felragasztották rá a kérésüket tartalmazó kis cédulácskát, a palotapincsi szerű oroszlán szobrokra pedig viaszba mártott gyufaszálakat, mint áldozati adományokat.

208-209. Imamalom kérésekkel

210. Oroszlán

Az imamalmok közül egy nagyobbát én is forgattam, tapasztalva, hogy sokkal fárasztóbb a lámahitűek imádsága, mint a keresztényeké.

A hívek egyik templomból a másikba jártak imádkozni. Egy idős házaspár két kijövetelét lencsevégre is kaptam. Érdekes volt látni a sok hívőt, amint a szertartások után felkeresték egy távolabbi épületben a szerzeteseket, akik faléc rácsos folyosóról vagy helyiségből teát szolgáltak fel a látogatóknak. Olyan volt ez az épületrész, mint a régi falusi kocsmák kármentője, amely mögött a polcokon álltak az edények, üvegek.

211-212. Egyik templomból a másikba

213. Idős szerzetes

214. Reggeli közös ima

215. Templombelső

Az egyik templomban beszélgettem az egyik fő bonccal vagy lámával, aki a templomajtó belső oldalánál kisebb emelvényen ült és felügyelte a rendet. Tudott mongolul, tibetiül, oroszul, angolul, franciául. Mesélt a modus vivendi kereséséről, a nép vallásos meggyőződéséről, a politika várható változásairól. (Később, Vietnámban '94-ben a NTMIK mongol képviselője már a változások megtörténtéről adott hírt.)

Az imádkozó szerzeteseket nem volt szabad, nem illett imájukban a fényképezéssel, villanásokkal zavarni. Mégis egy-egyedtől megkértem, hogy lefényképezhessem, majd az egyik sorról is készítettem képet. Nem nehezteltek érte, talán látták, hogy főnökük kitüntet, és kedvesen elbeszélget velem.

A kolostorkert hátsó részében van a magasabb rangú lámák síremléke, amelyekből kettőt közelebből is lefényképeztem.

216-217. Lámasírok és egy használaton kívüli templom

Az egyik síremlék csoport a használatos épületek közelben, a másik távolabb állt. A síremlékek előtt kisebb emelvények (padok) voltak, gondolom, hogy aki imádkozni jött ezeken foglalhatott helyet. A hossza elegendő volt akár arra is, hogy arcra borulva imádkozzék, bár ilyeneket nem láttam, mert a templomban a szerzetesek törökülésben ültek.

A lámavallásról – bevallom – nem szereztem mindmáig bővebb ismeretet. Valószínűleg a buddhizmus egyik ága lehet, mert különböző formájú buddha szobrokat is láttunk. A vallás többistenhiten alapul, erre utaltak a templomokban látott kultikus szobrok.

A levélbélyegek egy része ismeretterjesztést és reklámot is szolgál mind a vallási kultúrából, mind a népművészetből:

218.A harc istene levélbélyeg blokkon

219-220. Népviselet levélbélyegen

221. Jade szobrocska

222-223. A síremlékek közelebbről

224. Múzeumi részlet

A **Vallási Múzeumba** magánlátogatóként mentünk el Kovács Istvánnal és Geng Júliával.

225-226. A vallási múzeumnál

227-228. A bejárat külső és belső oldala

Itt tilos volt fényképezni, képeslapok, vagy albumok ezekről viszont nem kaphatók, így tehát cselhez kellett folyamodnom.

Az öröknek adtam egy-egy nagyobb értékű bankjegyet, így sürgős tennivalójuk akadt az épületen kívül, s így a felvételek elkészülhettek.

229. Belső részlet

230. A harciasság

231. Elmélet és gyakorlat

Egyik szobortól magam is megijedtem, harcias vicsorítása miatt: amint az őrtől, aki beszélt oroszul, megtudtam, ez volt a harci bátorság istene. Érdekes pikáns ábrázolás volt az „elmélet és gyakorlat egyesülése”.

232. Buddha

233. Jóság

234. Átjáró

A kistemplomban fő helyen ült a szelíd arcú Buddha, aranyozott faszobor formájában, és egy „mellékoltár” képeként a jóságot megszemélyesítő „apostol”, vagy buddha, a rajta csimpaszkodó gyerekekkel (később ilyen szobrot a British Múzeumban láttam, illetve azzal már fényképezkedtem is).

Sajnos nem vittem elegendő filmet, mégis mutatónba sikerült néhány igen egzotikus fényképet készítenem.

Az **Archeológiai Múzeumból** egyik kollégám képeiből kaptam néhányat, kár, hogy az ő filmje lejárt határidejű, előregedett ORWO film volt. Az exponátok között szerepelt egy kisebb méretű Dinosaurus Rex teljes csontváza, és még néhány „poronyt” maradványa is. Kezdetből szerették ábrázolni az oroszlán figurákat, kettőt egy kis fülkében meg is örökíttettem.

235. Dinosaurus Rex

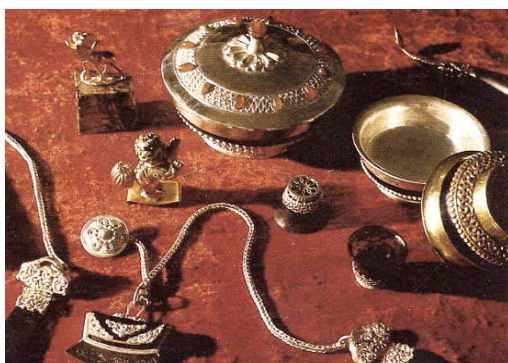
236. Kőoroszlánok

Még nem sok figyelmet tudtak fordítani olyan apróságokra, mint a belépőjegyek anyaga, kivitele. Kézzel írt bilétákat sokszorosítottak nyomdai eljárással. Ugyanakkor európai nivójú kiadványokon, prospektuson mutatták be a népművészetet, illetve ezekről a témákról szép képeslapokat árusítottak.

237-238. Múzeumi belépőjegyek

A **Történeti Múzeumban** bemutatták az ötvösművészet és a bőrművesség remekeit.

239-240. Az ötvösművészet remekei

A felvarrt gyöngyhímzést biztosan a kereskedők szállították távoli országokból.

241. Díszes kivarrott mellény

242. Ostor

A lovon járó nép fontos eszköze volt az ostor, és a kengyel. Az asszony nép pedig szerette csecsebecségeit elzárva, kis kazettákban tartani.

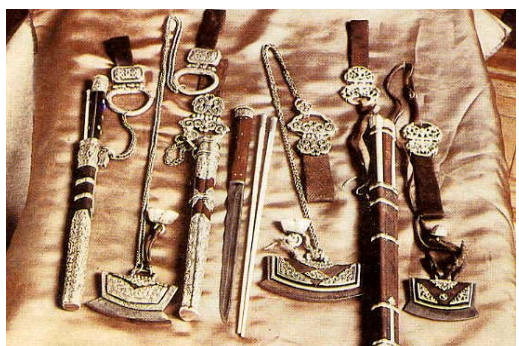

243. Kazetták, szelencék

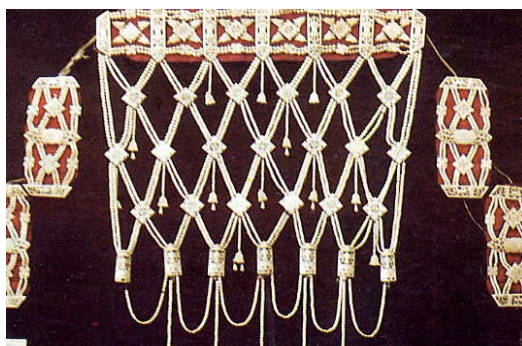

244. Kengyelek

A mindennapi élet eszközeiből néhánynak ünnepnapra változatát díszesebbre készítették.

245. Eszközök

246. Ruhadiszek

A ruházat fontos kelléke volt az ékszer, és a lakás illatosításához használták a tömjén, vagy egyéb keleti fűszerek égetéséhez használt füstölőket.

A teázás eszközei is fontosak voltak, a kancsó és a forró ital hűtésére szolgáló tálacskák ezüstből készültek.

247. Ruhadíszek

248. Füstölő

249. Ezüst edények

A lovas nép mindig nagy gondot fordított a lószerszámokra, megadva annak az ünnepélyes jellegét is.

250-251. Lószerszámok

Az ázsiai eredetű kengyel használatát a magyarok honosították meg Európában.

A rövid bot nemcsak a ló biztatására szolgált, hanem a lovas küzdelem harci eszköze is volt, ld. később a buzogány. (Mérete megegyezik a mai Európában használatos kézfegyverével, a gumibottal).

Kultúrprogramként *cirkuszba* vittek, ahol akrobaták, légtornászok, gumiemberek szórakoztatták a nagyérdeműt. Egy kis kerek asztalon egy fiatal „guminő” olyan testhelyzeteket produkált, amely azt a képzetet keltette, hogy nincsenek is csontjai. Később ezt, vagy ilyen produkciót a magyar televízióban is bemutattak.

A cirkuszi programban egy hárfazenekarral a *népzene* is szerepelt.

252. Pengetős zenekar

253. Zene és tánc

A *táncművészet*be közvetlen betekintést nem nyertünk, de a képeslapok széreny kínálatából azért táncot is választhattunk. A felvételek természeti környezetben mutatják a zenészeket és a táncosokat.

254. Legénytánc

255. Tánckar

A *Népművészeti Múzeumban* megismerhettük az egyes tájegységek öltözködési kultúrájából az ünnepi viseletet, a skanzenben találkoztunk az asszonyok, a lányok öltözködési kultúrájával, de a mindennapokban ugyanez a viselet volt az általános az utcán is, jóllehet a sapkát már kezdi felváltani a kalap viselete, és a városi élet már hajlik az öltönydivat felé.

256-261. Tájegységek népviselete

262-263. Hétköznapi utcai viselet

264. Öltönyben

Lakókörnyezet

A városi épületek a legújabb kor építészeti eredményei. A mongolok, mint nomád nép, gyorsan felépíthető, és gyorsan lebontható hajlékokat, ún. jurtákat fejlesztettek ki. Jártunk jurtákban az Ulan Batortól 45 kilométerre levő Szuudaranban, a szabadtéri Népművészeti Múzeumban. A sátorszerű építmény télen és nyáron, esőben, hóban és szárazságban egyaránt megfelelő szálláshelyet biztosított. A fából épített szerkezet, amely rudakból és összecsatolható rácsokból állt, könnyen szállítható volt. A gyapjúból készített nemez vízmentes és hőálló borítást adott.

Egy vezéri jurtát is megnézhattunk bútorzattal, lótejerjesztő, kumiszos hordókkal, illetve megnézhattuk a „fő feleség” ünnepi ruházatát is.

301. Jurta

302. A berendezés

303. Erjesztő edények

304. Diszes női öltözet

A jurtában tűzhely is volt. A parázson olyan vasból készült szerkezetben főztek, amely tartotta a tűzteret és az üstöt egyaránt. A keletkezett füstöt kivették a tető lyukán (eleinte természetes, gravitációs úton, később kályhacsővel). A jurta tetején eleinte szabad nyílás, később üvegezett felülvilágító volt, amelyet elemeivel könnyen szállíthattak, és ezáltal biztosították a fűtött belső teret. A jurtában elhelyezett kis vaskályhán forralt vízzel teát kaptunk (szerencsére jakvaj nélkül). A tűzhelyet egyúttal kályhának is használhatták, amelynek parazsa a fűtést is biztosította. Később a vaskályhát csővel építették be a jurtába, így a száraz teve-, vagy lóürülék szaga nem szennyezte a lakótér levegőjét.

305. Edények

306. Füstcső

307. A jurta lakói

308. Tűzhely és kondér

309. Bőrzsebek és a nyereg

310. Szekrény (láda)

311. Kéthúrú hegedű

Az edények fém és fa kombinációjából készültek.

Kézbe foghattam a lófejes, kéthúrú hegedűt, amelynek húrja lófarokból volt sodorva, amely az egyszerű dallamok eljátszására alkalmas volt. Egyéb pengetős hangszereket is használtak.

Az *utcán* megismerkedtem egy fiatal jogász-közgazdással, aki elkísért a “palotamúzeum”-hoz, amely olyannak tűnt, mint a díszes kolostormúzeum. Beszélgettünk az életükről, az életszínvonal lassú javulásáról, a régi életmódhoz, a nomádsághoz ragaszkodásról.

Óva intett attól, hogy a jurta-városba bemerészkedjek, ahol már sok orosz tűnt el, és maradék kese hajam miatt könnyen nézhetnének engem is oroszoknak.

A modern város körülöleli a régi épületeket, a korábban megismert templomokat, kolostorokat, és a császári palotát, amelynek megőrkítéséhez már nem volt filmem.

312. Dob pavilon

313. A császári palota bejáratí szakasza

A hagyományos építészeti stílus mintegy modern újjászűletése a templomtér szélén álló *Központi Házasságkötő* épülete, fehér-márvány burkolattal, fafaragásos díszítéssel, amelyet a Magyar Népköztársaság ajándékozott Mongóliának

Az eskűvön a személyzet még nemzeti viseletben irányította a közönséget, de az anyakönyvvezető, a házasulandók és rokonaik már európai viseletben jelentek meg.

314. Házasságkötő terem

315. A szertartás

316. Gyűrűzés

317. Családi fotó

318. Szühé Bator

A vallási környezet ellensúlyozására a téren építették fel a mongol szocialista forradalom vezérének, Szühé Bátornak, az egykori nyomdásznak, (aki találkozott Leninnel!) a lovas-szobrát.

A forradalom elsősorban a vallási berendezkedés ellen lázadt, mert ennek a konzervativizmus tartotta fenn azt a feudális berendezkedést, amelyet egy pusztai vándorló, nomád népnél egyáltalán meg lehetett valósítani. Célja volt a forradalomnak a nép letelepítése, kő lakóépületek meghonosítása, az ipar megalapozása.

A könnyűipar mongóliai létrehozásában Magyarországnak jelentős szerepe volt, szállítottunk élelmiszeripari, textilipari technológiákat, és az építőipari, gyár és gépszerelő szakmai jelenlét is meghatározó volt.

Voltunk *üzletekben*, hogy szuvenírt vásároljunk, de végül is csak a valutás diplomataboltban kaptunk néhány emléktárgyat (fából faragott tevét és lófejes kanalat, rézdomborítású Buddha fejet, egy báránybőr női bekecset, stb.).

319-320. A szocialista Tugrig 1988-ban

Ahogy 1994-ben a NTMIK meghatalmazotti ülésén Hanoiban egy régi ismerős kollégától megtudtam: a kapitalizálódásban, a pénz értékének mértékében és az inflációban egyaránt változás következett. Az állami berendezkedés igyekezett kivonni magát a nagy orosz befolyás alól, aminek már 1988-ban is jelentős hatását láthattuk.

Természeti környezet

Kirándulni voltunk a pusztában. Az utazás érdekes élménye volt a vadonat új, orosz gyártmányú kisbusz, amelyet minden tizenötödik-huszedik kilométernél meg kellett itatni a patakokból, mert a hűtővíze elfolyt.

321. Az új autóbusz

322. Kísérőink

Felnyitattuk a motorházat, és láttuk, hogy az egyik csatlakozó gumicső kb. 5 cm-rel rövidebb a kelleténél, így a vízsugárnak csak egy része talál bele a lyukba, és előbb-utóbb el is fogy. Nagy nehezen sikerült a tartalék alkatrészek közül egy kis darab tömlőt keríteni, megreparáltuk a hűtést, s azután már nem volt akadály az utazásnak.

Láttuk a környék állatvilágának prémjeit, a vadászat eszközeit.

323. Természettudományi Múzeum

324. Jávorszarvasok

A zord éghajlat hamar megtanította az embereket arra, hogy ha túl akarják élni akár a hideg északi vidék, akár a meleg déli (Góbi sivatagi) tájak hőmérsékleti szélsőségeit, szigetelő ruházatot kell készíteniük.

Ez egyrészt állatprémekből, másrészt a birkagyapjából készült nemezzel volt megoldható.

Megismertük a jurta sátoranyagának, a nemeznek készítését, a jurta építésének és gyors lebontásának technikáját.

325. Vadállat prémek

326. Farkasbundák és vadász hurkok

Bemutatták a háztartási eszközök fejlődését a fa eszközöktől a bronz és vas konyhafelszerelésig.

327. Háztartási eszközök

328. Faragott asztal

Láttunk sziklafestményeket, amelyeket vándor szerzetesek készítettek utazásaik során.

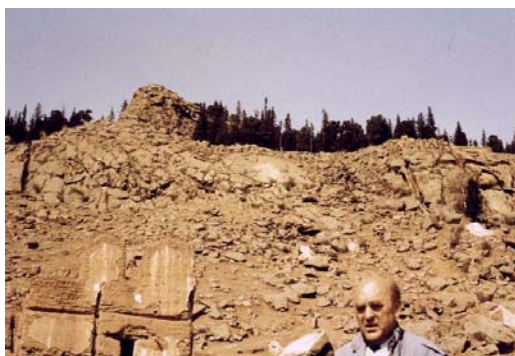
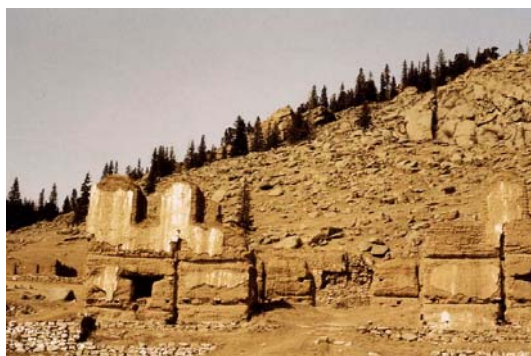

329. Jurta az erdőszélen

330. Vándor láma képe a sziklán

Meglátogattuk az egyik híres kolostor romjait, ahol a forradalom kitörésekor a vallást eltörölni készülő túlbuzgó pártaktivisták dühödt pusztítása következtében semmisítették meg páratlan értékeket.

331-332. Lerombolt kolostorok

Áprilisban még kevés a csapadék, ezért az erdei séta után kitárult mező még csak sárgállott.

333. Erdei séta

334. Tavaly kiégett fű a legelőn

335. pásztorok törpe lovakon ülnek

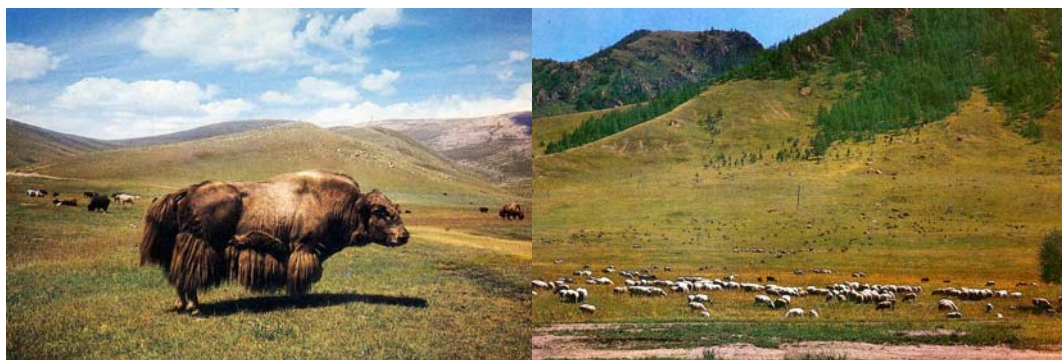

336. Jurta-falu a szürke alkonyban

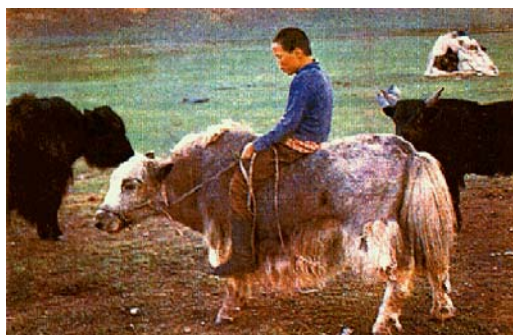
Nem láttuk Mongóliának sem a zöldelő tájait, sem a kopár Góbi-sivatagot. A nyárra kizöldülő nagy legelőkön tenyésztik a juhokat és a gyapjas jakot, amely utóbbinak zsíros tejéből nyerik a jakvaját. Ez a téli időszak hőtermelésének egyik alkotóeleme, amelyet teával fogyasztanak.

A sivatagos táj egyetlen megbízható közlekedési eszköze a (kétpupú) teve, amely felhalmozott zsírkészletéből és elraktározott vizéből bírja az utazást.

337-338. A gyapjas jak, illetve jaknyáj a legelőn

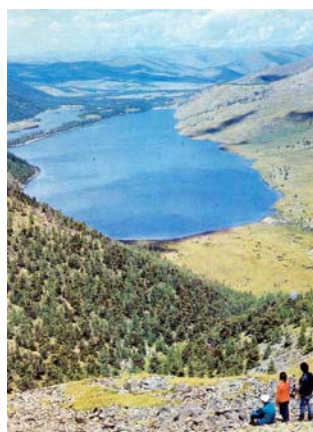
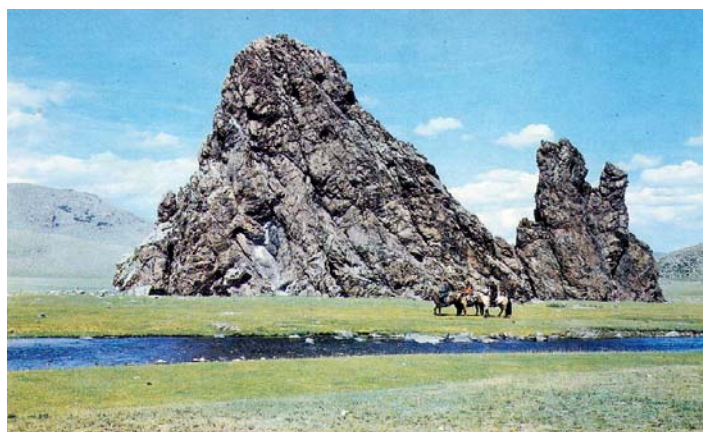
339. Jakpásztor

340. Tevepásztorok a Góbi sivatagnál

A kirándulás végén hazatértünk Ulanbatorba. Elvégeztük a jegyzőkönyvek aláírását és megültük a tort, ami ilyenkor szokásos a KGST szakértői értekezleteken.

Másnap, a hatodik napon, útra keltünk és Moszkván keresztül **haza repültünk**. Akkor láthattuk ezeket a tájakat is, és az egyik területen olyan

341-342. Folyók és tavak Mongólia különleges tájain

földfelszíni alakzatokat figyelhattunk meg a hegyek között, mintha “marsbéli” tájak lettek volna, s mintha letűnt korok ufőnautái építették volna azokat.

Mi változott azóta Mongóliában ?

1994-ben Hanoiban a mongol információtechnikát képviselő kollégával sokat beszélgettem, aki mélyreható, gyökeres változásokról adott számot. Először is hazaküldték az orosz katonai tanácsadókat (vagyis a megszállókat). Ez számomra hihetetlen volt, hiszen a FÁK külpolitikájának része volt a kínai szomszédságtól a határok védelme és biztosítása.

A rendszer továbbra is ún. *szocialista* maradt, de elindultak a parlamentáris, demokratikus szerveződése útján. Első jellemzőként áttértek a többpártrendszerre, vagyis a „vadkapitalizmus” kifejlődését biztosító, a magántulajdont elfogadó parlamentáris köztársasági formára. Ennek hatásaként megjelent az infláció, aminek következtében nagyobb címletű bankókat kellett nyomtatni, aminek – természetesen nemzeti jelleget adtak.

401-406. Tugrig 1994-ben

Megkezdtek a szovjet és a baráti országok segítségével felépített ipar privatizálását, amely az eddigi legnagyobb versenyszféra hozta létre, mert akinek csak pénze, vagy hitelképessége volt, az mind tulajdonos akart lenni.

Az alábbiakban az internetre 2003-ban tett képek alapján kísérem meg az eltelt időszak változásainak elemzését.

Az 1988-ban látott jurta faluhoz képest növelték a *letelepítés* mértékét, és a korábbinál nagyobb falvak létesítését kezdték meg, ezért parcellázták a füves pusztaságot.

407. Falu látképe

Nagy valószínűséggel ilyen típusú falvak kialakítása már a szovjet támogatás idején megkezdődött, de az utóbbi időben a rendezettebb parcellázás mindenképpen átgondolt műszaki megoldásnak látszik.

408. Új parcellázás

409. Községi épület

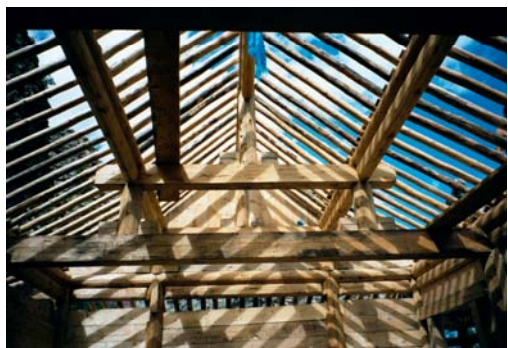
Egy kisebb település, pl. egy templom, vagy kolostor mellé költözött lakókkal, iskolával zárt közösségnek látszik egy közös kerítésen belül.

410. Zárt életközösség

411. A főfal is rudakból készült

412. Tetőszerkezet

Terjed a jurta helyett faházak építése, de úgy tűnik, hogy a hagyományos technológia nem sokat változott, a fő építőelem a farúd. A kereszt és főfalak kívül és belül egyaránt rudakból épültek.

413. A főfal rudakból

414. Kerítés készül

4.15. Városi utcakép

Az általános *lakóépület* mégis a jurta maradhatott, mert erről szólnak a szemlélre tett fényképek. Egyes jurták bútorai, tetőtartó rudazatai gazdagon díszítettek.

416. Családi otthon

417. Napenergia hasznosítás (?)

418-419. Hagyományos bútortzat és felszerelés

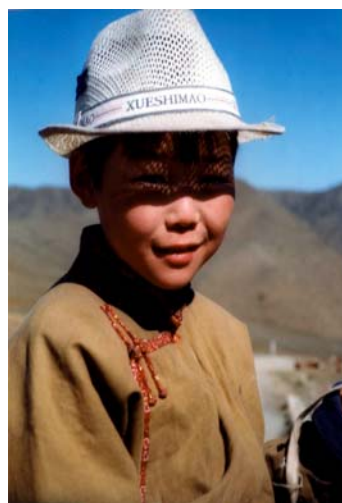
Lehet, hogy ezek az elemek nemzedékről nemzedékre a családban öröklődnek?

420-421. Diszítóművészet

A ruházat nehezebben változik, és ebben szerepe van a foglalkozásnak is.

422-424. A hagyományos viselet mellett megjelennek az új ruhaelemek is.

425-426. Gyermekdivat

A *nomád* életmód, a szabad legeltetés maradt a főfoglalkozás az alig több mint két és félmillió lélekszámú országban.

427. Táborhely

428. Megérkezés

429-430. Lerakodás

431. Jurtaépítés

432. Nomád lakókocsi

A *lakókocsi* gondolatát nem az autózás hozta a gyakorlatba. A pusztai népek már régen feltalálták az utazó házat, a kocsira szerelt jurtát is.

A kistermetű, fürgé lovaikon töltik a pásztorok napjaik nagy részét. Gondolom, hogy a pányvavetés nem az amerikai Western filmek találmánya, hiszen egy vágató lovat, vagy egy elszabadult marhát nem lehetett másként megállítani.

433. Pányva vetés

434. Lovas pásztor

A juhászat, kecsketenyésztés sok munkát ad az azzal foglalkozóknak. Biztosítani kell a téli takarmányt, meg kell nyírni a birka gyapját, meg kell fejni az anyajuhokat és a kecskéket. Nem is beszélve a tejfeldolgozás különböző munkáiról. Az önellátó gazdaságon túl még értékesíteni is kell a hozamot. A ruházat azt mutatja, hogy a fejők a világszerte használt munkaköpenyt viselik, nyilván nem népviseletben végzik ezt a bepíszkolódás veszélyével járó munkát.

435-436. Nomád pásztorkodás

437-438. Fejők

A szórakozás sem hiányozhat az életükből. A fegyverek nyilván korszerűsödtek, de aki legény a talpán (ha leány is) kiáll az *íjászok* versenyén.

439-440. ĭjaszverseny férfiaknak és nőknek

441-442. A versenyzők közelebbről

A nyeregben ülve el lehet jutni a pusztaság bármely részére, mert legelni való és az itatáshoz víz, szinte mindenütt megtalálható. De a vizeken nem minden-

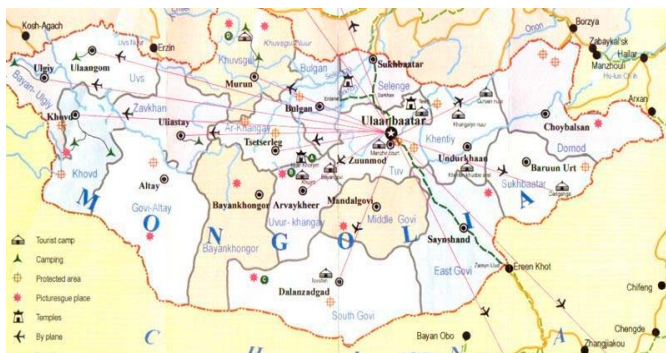

443-445. Átkelés komppal

hol gázol át a háts-állat, vagy a terelt nyáj, tehát át kell szállítani valahogy. A kötélén vontatott komp még nem ment ki náluk a divatból (?).

Ugyanakkor a *technikai modernizálás* mérföldekkel lépett előre. Növelték a légi járatok számát és belső járatokat is indítottak. Ehhez repülőterekre volt szükség, amelyet a lehetőségekhez mérten alakítottak ki.

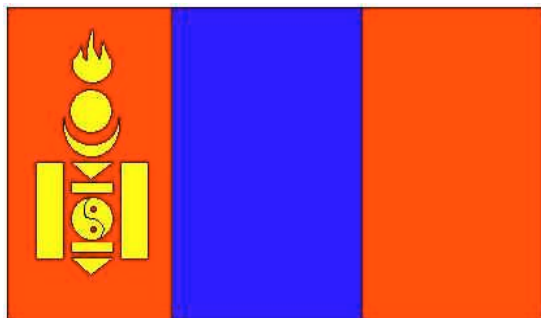

446. Mongol légijáratok

447-448..A füves kifutópályát facölöpökkel jelölték ki

A *politika* is modernizálódott a nemzetállamok irányában, mint minden rendszerváltozás után szokott lenni.

449. Új nemzeti zászló

450. A Mongol Parlament

451. Konferenciánk helyszíne (1988)

452. Tatarozzák a hátsó homlokzatot

453. Csatornázták (?)

454. Hihetetlen árubőséget mutat a kép

Táj és környezet

A természeti környezet képét a geológiai, geográfiai és éghajlati viszonyok határozzák meg. Az elmúlt tizenöt évben ez nem változott sokat.

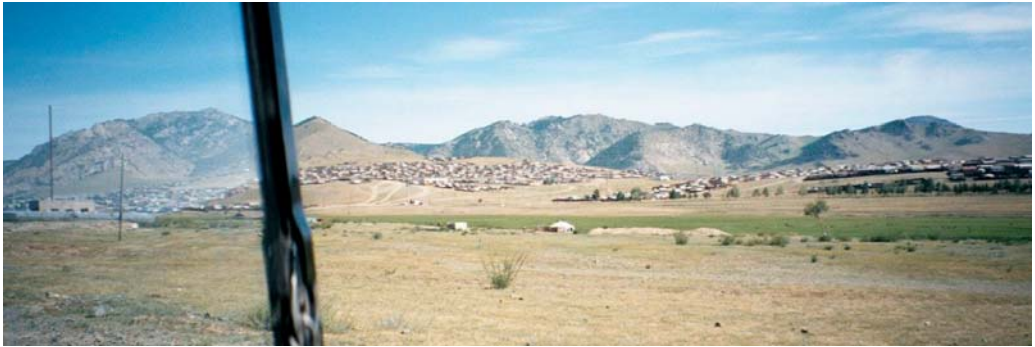

455. A folyó árterületére

456. ...a hóolvadás idejére fahidat építettek

457. A belső közlekedés útviszonyai nem sokat változhattak.

458. Vadvirágok

459. Rózsaszín gyermekláncfű

460. Moha és zúzmó

461. Erdei aljnövényzet

462. Sivatagi flóra

463. A hegyek-folyókák világa

Templomok és kolostorok

A parlament vallási türelmet írt elő, ezért tervbe vették a kolostorok állagvédelmét és nem korlátozzák a szerzetesek tevékenységét.

464-466. Újra megnyitott templomok

467-468. Kolostor és zarándokház

469. Szállások

470. Kolostor-templom

471. Templom és kolostor együttes

472. Fiatal szerzetesek

473-474. Ezt már láttuk annakidején, 1988-ban Ulan Batorban

475-477. Templombelsők (1)

478-479. Templombelsők (2)

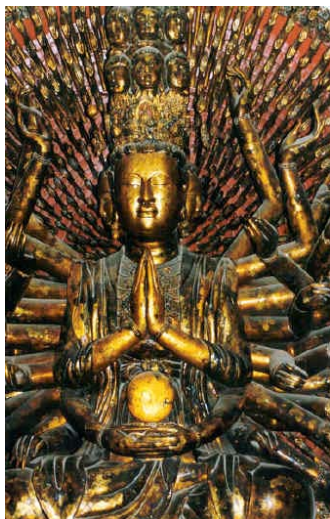

480. Kolostorudvar

481. Konzultáció: óravásárlás

482. Shíva

483. Falborítás (részlet)

484. Shíva

485-486. A kolostor romoknál (ha faházban is) újra indult az élet

487. Az ismert sziklafestménynél

488-489. A vándor láma festményét védőtetővel látták el

490. Kolostorudvar emlékkövekkel

491-492. Emlékkövek (teknőc és emberi alakok)

Utószó

Nagyon örülök annak, hogy láthattam belső Ázsiából egy országot, amely korábban Kína, majd a Szovjetunió gyarmata volt, amely ott jártam idején, és az azt követő időben végül a saját lábára kezdett állni.

Nem felejttem el azokat a benyomásokat, amelyeket egy vándorló pusztai életforma gyakorolt rám, amely sok mindenben hasonló lehetett a másfélezer évvel ezelőtti magyarság életmódjára, amiből először a keresztény középkorhoz, majd az európai reneszánszhoz igazodtunk, de a barokkban elvesztettük az önállóságunkat az Osztrák-Magyar Monarchiában.

Azok a törekvések, amelyeket a XIX-XX. században a *polgárosodásért* hajtottunk végre, a feudalizmus béklyói miatt nem vezettek igazán eredményre.

Ugyancsak nem volt eredményes a számunkra a másodjára is vesztes világháború utáni *keletre tekintés* sem, mert a kommunista *diktatúra* olyan formáit éltük meg 1945-1956 között, amelyek messze távol estek a Marschall-terv segítségével fejlődő Nyugat-Európától.

1956-ban a kemény diktatúrát lerázni akaró *forradalmunkat* a Nyugat nem támogatta, Kelet pedig eltiporta. A rövidke idő alatt nem derülhetett ki, hogy igazán a demokráciáért küzdöttünk-e, vagy (amint erre utaló jelek is tapasztalhatók voltak,) a 45 előtti viszonyok visszaállításáért.

A „*gulyáskommunizmus*”-sá fejlődött kádári puha diktatúra alatt valamennyire sikerült közelíteni újra Európához, de a rendszerváltozás éveiben megjelent egy nem kívánt rend szellemképe is. Az „Antall-kormány” olyan reminiscenciákra is emlékezett, amelyek nem hasonlítottak az igazi demokráciára.

A *jelenlegi* zavaros, a polgári tulajdonviszonyok erősítését célzó államalakulat visszatért ugyan Európához az *Európai Unióba* való belépéssel, de addig még sok víz fog lefolyni a Dunán, amíg elmondhatjuk, hogy „megálljunk, mert itt van már a Kánaán”.

VIETNAM

1994

TARTALOMJEGYZÉK (3)

Az alkalom és az utazás	105.
Hanoiban	107.
Az ülés	111.
Hivatalos látogatás	114.
A kiállítás	116.
Kultúra, vallás	120.
Oktatás	127.
Óvoda	128.
Kereskedelem és szolgáltatás	129.
A környezet	138.
Hazafelé	142.
Mi változott azóta?	145.

© Székely Tibor – 2004

Az alkalom, és az utazás

1994. október végén **Hanoiban** rendezték meg a moszkvai székhelyű Nemzetközi Tudományos Műszaki Információs Központ (NTMIK) Meghatalmazott Képviselőinek 45. ülését. A szervezet még a KGST idején alakult és nem intézmények, hanem országok léptek együttműködésre.

A Magyar Köztársaságot a Meghatalmazott Képviselők Tanácsában az OMFB kijelölése alapján az OMIKK képviselte. A volt KGST-tagországokon kívül tag Vietnam, és társult tagként képviseltette magát az NSZK {a Kölnhöz közeli *St. Andrä*ban működő Gesellschaft für Mathematik und Datenverarbeitung mbH /GMD/ révén, ahol a témafelelős magyar származású}, és tagjelöltként részt vett Törökország képviselője is.

A KGST megszűnése után is fennmaradt ez a szervezet, és a moszkvai központ kezdeményezte újra a kapcsolatfelvételt. Tekintettel arra, hogy a nemzetközi ügyek intézése az OMIKK belső karcsúsítása után az Igazgatási osztályra maradt, feladatom lett, hogy ezzel a kérdéssel is foglalkozzam. Mivel az adott időpontban a főigazgató Amerikába készült, a részvételre engem jelölt ki.

A vietnami rendezésre alkalmat kínált az a nemzetközi kiállítás és konferencia, amelyet kereskedelemélénkítő céllal az UNIDO közreműködésével Vietnam rendezett "TECHMART'94" néven.

Hanoiba Moszkván keresztül vezetett az út. Mi legalább is úgy értesültünk, hogy együtt utazva a Központ munkatársaival rendkívül kedvezményes a díjtétel. Eleinte ez így is látszott. Bejelentkeztem a Központnál, hogy velük tartok.

Ez alkalmat kínált az intézmény képviselőinek, hogy Budapestre utazzanak, a kapcsolat felvételére. Igazgatójukat, A. Butrimenkót európai stílusú vezetőnek ismertük meg, aki a fontos ember benyomását kívánta kelteni. Későbbi kapcsolatunkban a viselkedése teljesen természetes és baráti volt.

Vietnamba *vízumot* kellett váltanunk, amihez hivatalos meghívókat kellett kérni a hanoi szervezőktől. Tekintettel arra, hogy a FÁK-országokba is, még hivatalos ügyben is csak *meghívóval* lehetett beutazni, a szükséges dokumentumokat megküldték. Az Orvos-továbbképző Intézetben beoltottak a trópusi betegségek ellen, és étkezési tanácsokkal láttak el.

Moszkvában a Seremetyevo 2 repülőtéren vártak a Központ munkatársai, és bevitték az intézménybe. Többségben a Budapestről már ismerősök fogadtak. Előre felkészültem: az ismert nevekre és pozíciókra személyre szóló címkével ellátott tokaji aszúkat rendeltem fadobozban. Átadtam az ajándékokat, és egy kellemes délutánt töltöttünk együtt, felidézve a régi KGST időszak emléket, a Gorbacsov éra különbségeit. Elmondták, hogy mekkora változás van folyamatban, Moszkva az európai értelemben vett világvárossá vált, de óva intettek attól, hogy este a városba menjek.

Budapesti látogatásuk során ígérték, hogy elszállásolnak, ne foglaljak szállodát a repülőtéri tranzitban. Így gazdaságosabb volt, hát beleegyeztem. Az egyik igazgatóhelyettes vietnami származású, aki Moszkvában végezte a tanulmányait és ott maradt az intézményben. A könnyebb szállítási, szervezési céllal abban a házban lévő vendégszállásukon helyeztek el, ahol a vietnami igazgatóhelyettes is lakott.

Voltak már moszkvai élményeim, de ilyenre azért nem számítottam. A konyhai mosogató, a fürdőszoba lefolyó csövei feketéllettek és ragadtak a kátránytól, vagy a piszkotól. Ennél megdöbbentőbb higiéniai élményeim csak Grúziában, a szakszervezeti szálloda fürdőszobájában voltak. Lámpagyújtáskor a szobában tarakánok rohangáltak, és még ki tudja mi jött volna, ha a lámpát nem égetem egész éjjel. Bőröndömet és a táskámat jó erősen bezárva a szoba közepén, a lámpa alatt lévő asztalra állítottam. Azután végre reggel lett. A magammal hozott edényben - amellyel jó előrelátással a MALÉV légikisasszonyai szereltek fel - teát főztem, és az otthonról hozott elemőzsiából reggeliztem, finoman elhárítva a vietnami család kedves meghívását.

Nemsokára jött a kocsi, és kimentünk Seremetyevo 2-re és hamarosan becsekeltünk. A gép azonban a tervezettnél később indult: Vietnami járat volt egy bérelt Boeingen, ausztrál pilótával.

101. Pilótafülke

102. A hajtómű motorja

Az első osztályon kaptunk helyet odafelé protekcióként (visszafelé kemény dollárokért!).

103-105. A légikisasszonyok

A légikisasszonyok vietnamiak voltak, kedves és szép fiatal lányok, akik nemzeti viseletben végezték munkájukat. A csoport vezetője öntudatosan és keményen összezárta ajkait, amikor látta, hogy fényképezni akarom.

Hanoiban

Fogadóbizottság várt, és a szállásunkra vittek minket. A „német” képviselő, Mária, is velünk repült. A városon átutazva a kiállt utazási fáradságoktól hal-doklott, és egy kávéért epekedett. Mondtam neki, hogy ne igyon semmit, amíg a nemzetközi *szállodába* nem érünk, de nem hallgatott rám. Rosszul is lett, késő bánat!

Hanoi nagy átalakuláson megy át: most jutott el a kapitalizálódó szocialista időszakba. Folynak az építkezések, átépítések, modernizálások. Az új épületeknek is többségben nemzeti stílust adnak, a hazafiság és hagyománytisztelet náluk természetes.

106-107. A Kim Lien Szálloda új homlokzata

Az újjáépített feltehetően háborús sérült épületrész modern, üvegfalas építmény, az átjárók felett most befuttatandó pergolákkal. Szokatlan volt, hogy ebben az éghajlati övezetben a pálmák is megélnek, hiszen ez földrajzilag olyan magasságban van, amely a lomboserdők övezete.

108-109. Recepció

Az európai ízlés szerint megfelelőnek tulajdonképpen első pillantásra csak a szállodánk és a később megismert elit negyed volt nevezhető, meg egy-két, még a francia időkből maradt és karbantartott épület.

A szálloda több blokkból állt, a központi épületet épp akkorra modernizálták, vagy amerikanizálták, de az üveg homlokzat mögött is megőrizték a feltehetően még francia építész fő elképzeléseit.

110-112. Átjárók és pergolák

A dísznövények telepítése éppen csak megkezdődött, ennek ellenére több helyi specialitást láthattunk.

Az összekötőkben és a belső terekben alkalmazott élőnövény díszítés a távol-keleti stílusnak megfelelő volt. A bonzai, az állatfigurákat ábrázoló fácskák, bokrok csodálatos légkört adtak e távol-keleti életformának.

113-114. Belső terek

115. A régi szárny

A régi épületszárny a francia kolonializmus stílusának megfelelő volt. A tágas erkélyek, az oszlopos korlátok, a tágas, jól szellőzőt szobák, a jó megközelítés lehetőségének biztosítására két lakrészközött épített félig nyitott lépcsőházzal, mind megannyi kedves momentum volt.

A személyzet finom diszkréciója, észrevehetetlen jelenléte a keleti ember egészen más stílusát mutatta meg nekünk, a harsány világból érkezőknek.

116-118. Az épületszárnny, az erkély és a szoba, ahol laktam.

Szobám asztalán, termoszban, hideg ivóvíz várt azzal a tájékoztató cédulával, hogy a vendég csak a kikészített ivóvízből fogyasszon, és ha forróvizet, teát, stb. szeretne, jelezzzen a szobaszervíznek.

A *fürdőszoba* első látásra megfelelt az európai igénynek, de részletesebb tanulmányozás után ugyancsak furcsállottam, hogy a villanybojler villásdugója egy magasságban volt a zuhany szórófejével.

A WC lefolyója – szerencsére – külön csövezetékre csatlakozott, amíg a zuhanyozó padlóösszefolyójához a felettem lévő emeletről a lábam mellett/alatt folyt le a szennyvíz, ha éppen egyszerre használtuk a fürdőszobát, ugyanis a WC melletti kerek falnyílás az ott látható Suez szifonra folyatta a felsőbb emelet zuhanyállásának szennyvizét.

Szerencsém volt, mert mindössze egyszer fordult elő, hogy ugyanakkor szerettem volna zuhanyozni, amikor éppen a felettem lakó szennyvize folyt ki a falból a szifonhoz.

119-121. Fürdőszobám

A *takarításra* nem lehetett panaszom. Minden nap cserélték a törölközőket, takarították a szobákat és a fürdőszobát, félnaponta cserélték, vagy pótolták a hűtött ivóvizet. Naponta kaptunk szappant és fogmosó készletet (úti, összecsukszerű fogkefével és fogkrémmel). Rovart nem tapasztaltunk a lakrészben, sőt hiányoltam, hogy egyetlen gekkó sem volt a szobában, amelyekről korábbi, vietnami utasok meséltek. A gekkók szimbiózisban vannak az emberrel, mert összefogdossák és megeszik a szúnyogokat, amelyek a maláriát, a váltólázát terjesztik.

Az *éttermek* külön épületben voltak. A konferencia résztvevői közösen étkeztek, és ennek költsége benne volt a szállásköltségben.

122-123. Közös ebédek, vacsorák

124-125. Asztaltársaim

Eleinte szokatlan volt az étel, mert az európai ízlésnek megfelelő ételeken kívül helyi specialitásokat is tálaltak, amelyek némi idegenkedést okoztak többünkben, de legyőzve előítéletünket, próbát tettünk.

A kigyóhús a halhoz, vagy a csirkehúshoz volt hasonló, ízesítését a helyi fűszerezés adta. Az ott élőknek bizonyára ízlik, hiszen gyerekkoruktól kezdve ehhez szoktak hozzá.

Furcsa volt az ital szűkre szabott mennyisége, a mindössze egy kisdoboz hideg sör. Pénzért sem lehetett többet kapni.

126-127. Végül a sült kígyót is megettük

A szállodában az orosz delegáció többször tartott fogadást az esti szabadidőben. Egyik alkalommal engem is vendégül láttak, amikor emlékezve a boldog KGST időkre énekeltünk, beszélgettünk, viccelődtünk a mai „demokrácia” számlájára.

Az ülés.

A NTMIK Meghatalmazott Képviselők Tanácsának 45. ülését az OMIKK-nak megfelelő hanoi intézményben, az Informatikai Központban szervezték. A tanácsterem teljesen a KGST üléseknek megfelelően volt berendezve zászlókkal, névtáblákkal.

128-129. A bejárat és az ülésterem

A vietnamiak is előre mondják a családi nevet és ezt tudják a magyarokról is. Az oroszul megadott névjegyem alapján azonban fordított szórenddel írták ki a nevem és *ТНЕОР С.*-ként találtam meg a helyemet.

A szokásos üdvözlések és beszámolók után a jövő dolgairól és az együttműködés várható lehetőségeiről folytak a tárgyalások.

Az orosz képviselő, egyik minisztérium főosztályvezetője *még mindig* nagyhatalmi pozícióban érezte magát, és próbált az érdekeik szerint diktálni. Nem sokáig állhattam, s amikor szót kaptam, megpróbáltam a profitorientált üzlet irányába terelni az érdeklődést. Főként a cseh kolléga támogatott és nem elég bátran a Központ igazgatója, aki felvilágosultsága ellenére is mégiscsak orosz, és Moszkvában lévén az intézmény, elsősorban az orosz kormánytól, illetve szakminisztériumtól függött.

130. Megnyitó

131. Szünet

Az ülések szünetében egy szomszédos helyiség egyik felében a magasabb asztalok mellett kávézt szolgáltak fel, ez volt a „vörös szalon,” a helyiség másik felében lehetett teázni alacsony asztalok mellett, fotelekben ülve, ez volt a „kék szalon.”

132. Kávézó

133. Teázó

Az ülészak végén KGST-szerű jegyzőkönyvet írtunk alá. Sajnos nem mondták meg előre, hogy milyen ünnepélyes ceremónia készül, és ekkor éppen nem volt rajtam zakó. Másét nem akartam kölcsön kérni, és ott szégyenkeztem ingujjban. Később a többiek is levetették zakóikat.

134. Aláírás

135. Álló fogadás

136. Ázsiai delegáció

137. Európai résztvevők

Az értekezlet bankettjét a párt-elit (?) lakó-, vagy üdülőcentrumában rendezték. A modern épületegyüttes, a berendezés megfelelt a legmagasabb európai elvárásnak is.

138. Városnegyed

139. Az épületek között

140. Bejárat

141. A hall

142. A környezet

143. A mocsár

A környék házai tiszták és szépek voltak. Érdekes volt, hogy telep széléig ért a mocsaras, hínáros tó. A város megismert nyomorszintjéhez képest meglepő volt a különbség.

Hivatalos látogatás

Az Információs Központ meglátogatásakor jó kapcsolatba kerültem az egyik igazgatóhelyetttessel, akit nagyon érdekelt mindaz a fejlesztés, amelyet mi az OMIKK-ban bevezettünk, és az a fejlődés, ami Magyarországon végbemegy.

144-145. Fogadott az igazgató és egyik helyettese

A látogatás során benéztünk egy információs munkaszobába, az olvasóterembe, a katalógusba, a kutató szobába, ahol az archív újságokat tanulmányozó kutató por és baktériumok elleni maszkot viselt.

Bekukkantottam az éppen üres női WC-be is. A vizelde látványa magáért beszélt. Két-két csempelapnyi kiemelt lábtartók voltak az ikerguggolónál, a folyókák a fal mellett egy közös lefolyóhoz vezettek.

146. Információ - informatika

147. Tanácsterem

148. A könyvtárosok szobája

149. Kutató szoba

150. Katalógus

151. Női vizele

A színekből arra lehet következtetni, hogy a berendezés vizet ritkán lát, és ami még furcsább, nem volt közöttük válaszfal.

152. Olvasóterem

A kiállítás

Harmadnap kezdődött az a nemzetközi program, amelyet az UNIDO közreműködésével a központi kiállítási csarnokban és konferenciateremben szerveztek.

153-154. A kiállítási központ

Az esemény neve: TECHMART'94, főszervezője pedig az Információs Központ egyik igazgatóhelyettese volt. A rendezvényt a kormány jelenlétében a miniszterelnök nyitotta meg.

155. A főépület

156. A várakozó zenekar

157-158. A kormánydelegáció érkezése

159. A megnyitás pillanata

161-161. A miniszterelnök és az UNIDÓ képviselője

A rendre a katonaság (vagy nemzetbiztonság) vigyázott díszegyenruhában. A saigoni rádió riportere, egy csinos fiatal nő, fényképeket szeretett volna készíteni, de egy katona visszaparancsolta a sorfal mögé. Majdnem elsírta magát, megsajnálta, elkértem a fényképezőgépét, kiléptem a sorfal mögül - nekem szabad volt - s az ő részére is, magamnak is készítettem felvételeket. Nagyon boldog és hálás volt. Ez (?) az emancipáció Vietnámban.

A **csarnokban**, mint itthon is a BNV-n és egyéb rendezvényen, kis standokon kínáltak és kerestek kapcsolatokat. A külföldiek kínáltak, a hazaiak többségben kerestek, elsősorban technológia transfert. Erről pontos téma és címjegyzéket kaptunk.

A standok egyhangúságát kedves színfoltként oldotta egy óvodás csoport nemzeti viseletben, hintákkal, játékokkal.

162-163. Keres-kinál

Este **fogadás** volt egy külön teremben, amin a kormány tagjai is részt vettek.

164-165. A fogadáson

Megismerkedtem a környezetvédelmi államtitkárral, aki civilben egyetemi tanár, kémia professzor volt. Kifejezte azt a vágyát, hogy nagyon szeretné tanulmányozni Magyarországon a környezetvédelmet.

A fogadás kínálata (ez a többi fogadásra is jellemző volt) arányban állt az ország anyagi helyzetével. Nem erőlködtek, hogy többet mutassanak.

166. A kínálat

167. A kormány képviselői

168. Külföldi delegáltak

Kultúra, vallás

Elvittek minket egy régi pagodaszerű létesítménybe, amely tulajdonképpen az *első vietnami egyetem* volt, még a kínai gyarmatosítás előtti időben.

201-203. A bejáratnál

204-205. A vizes medence

Az objektumon belül tavat, vagy medencét láttunk, rajta kis híd vezetett át egy térre, amelyet felhajló sarkú tetőkkel borított, nyitott épületek vettek körül. A tető alatt hatalmas írott kőtáblák voltak teknősök hátán. A kőtáblák feliratait voltak az ősi, alaptörvények.

206-207. Az ősi törvénykövek

A téren formára nyírt növények sorakoztak kő tartókban. A tér végén lévő épületben történeti múzeum jelleggel mutatták be az ősi vietnami élet emlékeit. A régi vallás kegytárgyaiból, szobraiból láttunk megmaradt relikviákat.

208-209. Az épület múzeumi szárnya

210. Az „egyetem” növényeiből

Az egyik épületrészben népzenei hangversenyt adtak, amelyen a hallgatóságot apró csészékben felszolgált zöld teával kínálták. Nem mertük megkóstolni.

211. Az énekesnő

212-213. A zenekar és a zöld tea

A zene nagyon távoli a mi hangzás és ízlésvilágunktól. Az előadók játékát nem lehet itt értékelni. Az énekes hangja szelíd, tisztán csengő volt, hangjának hajlékonysága bizonyára más zenei stílusban is megfelelő lenne.

Meglátogattunk egy *kínai vallási központot* is. (Útközben elmentünk egy épület mellett, amelyről azt mondták, hogy egy börtönépület, amelyben egyetlen rabot, egy magasabb rangú amerikai pilótát tartanak fogva életfogytig. Ezért tartják fenn és működtetik ezt a börtönt.)

214. A pagoda bejárata

215. Kegytárgyak

A pagoda túlszűfolt helyiségeiben gyönyörű faragásokat, lakkmunkákat állítottak ki.

216-218. Részletek a pagodából

Megmutatták a „papnevelő” részleget is, ahol drákói körülmények között élnek a kisebb-nagyobb gyerekek, növendékek, szigorú szemű, aszkéta nevelők felügyeletével.

A kopaszra nyírt fiúk fekete ruhában (talárban) járnak, személyes részük egy-egy kis dobogó, amely egyaránt szolgál ágyként, tanuló szobaként és imahelyként.

Ebben a részlegben nem engedtek fényképezni.

Magánlátogatóként megnéztem még egy másik *vallási múzeumot* is, ahol a sárkányok voltak az ábrázolások főszereplői. Itt sem volt szabad fényképezni, csak kívül, a kapuk előtt, ahol apró gyerekek szerették fényképeztetni magukat, a turistáktól kevéske baksist remélve.

219-221. Egy vallási múzeum bejárata

Meghívást kaptunk egy “*vízi bábszínházba*”, ahol a figurákat a víz alatt (vagy a víz alól?) mozgatták.

222. A vízi színpadkép

223. Kezdődik az előadás

224. A mesélő és a zenekar

225. A vízi színpad jobb oldala

A jelenetek kezdetekor füst borította be a játékkeret, és a füst a leple alatt rendezték be a vízfelületen a díszleteket.

Életképeket mutattak be zenei és költői szöveg kíséretében: halászatot, rizspalántálást és aratást, leánykérést és esküvőt, stb. Rendkívül érdekes és látványos volt az előadás.

226. Halászat

227. Rizs palántázás

228. Rizsaratás

229. Hazaérkezés

230. Leánykérés

231. Esküvői menet

Nem lehetett megállapítani a nézőtérrel, hogy milyen szerkezetek segítségével mozgatják a figurákat. Minden esetre jó színpadtechnikájuk lehet, mert az egymást keresztező mozgások biztosak és folyamatosak voltak. Nem tudtuk kitalálni, felfedezni a mozgatás trükkjének lényegét.

Az előadás végeztével nemzeti viseletben jelentek meg a szereplők. Nagy taps fogadta a bábmozgató művészeket.

232. Ünneplőben

233. A szereplők

A modern *építészetben* is meg tudták őrizni a régi kultúra motívumait. A városközpontban épített nagy irodaépület a régi korok megújított stílusát idézi. A modern villa a kis telek adottságait követve stílusában is megmaradt könyvednek.

234. Új irodaépület

235. Lakóépület a bolt felett

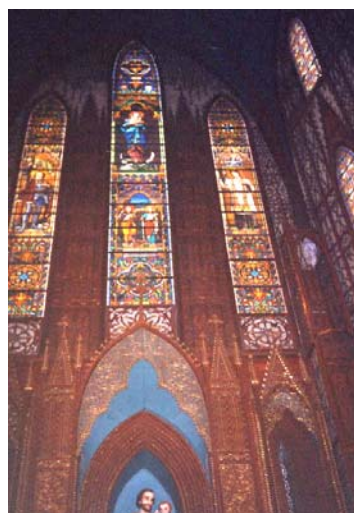
Az október végi- november elejei időjárási, hőmérsékleti és csapadék viszonyok nem mutatták, hogy a levegő nedvességtartalma okozná a fehér falak helyenként látott penészfoltjait. A klímát Hanoiban kellemesnek találtuk. Rátaláltam a francia gyarmati időkben épült *jezsuita misszió templomára*, amely az elhanyagolt külseje ellenére belül jól karbantartott, szépen ápolt volt.

236. Neogótikus templom

237. Mária szobor

238. Az apszis ablakai

Az oltárokon virágdisz, az apszis színes üveglakai a valamikori bombázások ellenére épek (maradtak vagy felújítottak) voltak.

239. A főoltár

240. Lourdesi Mária

241. Xavéri Szt.Ferenc

Oktatás

Az oktatásról nem kaptunk tájékoztatást, ezért ellesett pillanatokból nyerhettem képet az ottani helyzetről.

A lakókörnyezetben számtalan gyereket, gyerekcsoporthat láttam, de két eset említésre méltó.

Egyik sétám alkalmával betévedtem egy általános iskolába. Éppen óráközi szünet volt, nagy gyereksereg zsibongott az udvaron, megfelelő pedagógusi ellenőrzés mellett.

Beléptem az épületbe, tartottam tőle, hogy megállítanak, annyira idegennek néztem ki, de szabadon bemehettem. Bepillantottam az egyik osztályterembe.

242-243. Egy általános iskolában

A katolikus templom árnyékos lépcsőjén ült egy osztály, esetleg osztálytermen kívüli foglalkozásuk volt. Éppen a mérlegelés gyakorlatát és a súlyokat tanulmányozták. Egy utcai árus bocsátotta rendelkezésre eszközeit a pedagógusnak.

244. Szabadtéri óra

245. Tankönyvbolt

Nem messze az iskolától tankönyvboltot találtam. Annak ellenére, hogy már október vége volt, és már nyilván megvásárolták a szükséges tankönyveket, elég nagy volt a kiállított kínálat.

Óvoda

A kiállítás központi csarnokában a standok egyhangúságát kedves színekként oldotta egy óvodás csoport nemzeti viseletben, hintákkal, játékokkal.

246-247. Óvodások a kiállításon

Kereskedelem és szolgáltatás

A *kereskedelem* és a *szolgáltatás* szinte utcák szerint szakosított: vannak utcarészletek, ahol az egymás melletti üzletekben csak motorkerékpárt, kerékpárt, olaj- és falfestéket, ruhaneműt, kozmetikumot, női csecsebecséket stb. lehet kapni.

301-302. Közlekedési eszközök: motorok és kerékpárok

303-305. Ruházat és kiegészítők

306. Bazárnegyed

307. Ezer apró cikk

308. Dekoráció

309. Kellékek

310. Hímzések

311. Dekoráció

312. Bórárú, emléktárgy

A *túrizmust* kiszolgáló kereskedelem külön városrészben van. Vallási kegytár-
gyak, szobrok, lakk-vázák, hímzett kézimunkák, fadaragások, maszkok, órák
és ékszerek, tiszta és nagy árubőséget mutató szaküzletekkel kínálják a széles
választékot. Itt kaphatók papírmaséból készült, textillel bevont francia típusú
trópusi sisakok is, fehér színben a kényesebb ízlésűeknek, khaki-zöld színben
azoknak, akik a háborúra kívánnak emlékezni.

313. Kézimunkák, hímzések

314. Órák és ékszerek

A koraesti szabadidőben, amikor a magunkkal hozott valutáért bevásárolni mehettünk, idegennek nem volt tanácsos egyedül járni. A vásárlásokhoz az Intézet (titkosszolgálat) megbízható kísért adott a vendég mellé. Kísérőm kiválóan beszélt németül, oroszul, franciául, és remek alkusznak bizonyult az ékszerüzletben, ahol két csodaszép, 100%-os tisztaságú ezüst nyakláncot vásároltunk.

315. Kísérőm

316. Kendők, maszkok

317. Lakk remek

A kísért „szolgáltatás” azonban nem terjedhetett ki arra, hogy egy akár általa megválasztott elit kávé-, teaházban meghívhassam egy üdítőre, vagy italra. A vietnami kollégák és kísértök szigorúan megfeleltek a feletteseiktől kapott utasításoknak.

318. Maszkok

319. Festmények

Ugyancsak itt kaphatók a rizsszalmából készült kúpos kalapok is, amelyet a rizsföldeken viselnek a munkások. Egy fehér trópusit és egy szalmát én is vásároltam, s nagyon vigyáztam rá, hogy épségben haza hozzam.

320. Ajándéktárgyak: képek, szobrok

321. Vallási tárgyú emléktárgyak

Voltak olyan valutás üzletek is, ahol vietnami dongért is lehetett vásárolni, de ehhez kellett az az igazolás, amit a társul adott kísérő biztosított.

322. Disztárgyak

323. Buddha

324-325. Vietnami dong

326-328. Minden cimlet Ho Shi Minh apót ábrázolta

Kiismerhetetlen ez a világ, ahol a szocialista államrend még fennállt, de a kapitalizmus összes hibája már meglátszott (pl. óriási különbség szegények és gazdagok, és azok ellátására szakosodott szolgáltatások fajtái között).

A *virágok* kínálatból arra lehetett következtetni, hogy a halottkultusz jelentős. Azt nem lehetett megállapítani, hogy az Európában is ismert virágokból, vagy az egzotikus virágokból nagyobb a kínálat. Az ízlésvilág és a szokás különbsége azonban kézenfekvően tapasztalható volt.

329. Virágüzlet

330. Halotti koszorúk

Az *élelmiszerellátást* kinek-kinek a megfelelő szinten kínálják: Vannak kiskereskedések, ahol szakosítottan lehet vásárolni, és vannak bódéárusok, ahol mindenfélét, többnyire gyümölcsöt kínálnak.

331-332. Utcai zöldségesek

333-334. Piaci bódék

A mozgó árusok vállukon bambusz rúdra felakasztott kosarakkal, vödrökkel járkák a várost és kínálják portékájukat a járókelőknek, a legszegényebbeknek 15-20 cm hosszú cukornád rudacskákat, amelyet rágcsálhatnak.

335 – 336. Mozgó árusok

337. Üzletsor

Sokan árusítanak a külvárosban az ajtajuk előtt. Reggel kirakják az árut a járdára és a küszöbön ülve várják az esetleges vevőt. Azt nem tudtam megfigyelni, hogy mennyi a maradék estére.

338. Külvárosi kereskedő

339. Belvárosi üzletek

A belvárosban rendezett boltok találhatók, megfelelően rendben tartott üzlet-helyiségekkel, nézelődő, érdeklődő kuncsaftokkal, de vevőt elég keveset láttam. Az elmondottak szerint az átlagos életszínvonal alacsony, a jövedelem igen csekély. Nem is tudom, hogy miből élnek ezek az emberek.

Ugyanakkor vannak nagyobb üzletközpontok, élelmiszer és iparcikk áruházak. Bementem egy olyanba, ahol élelmiszereket kínáltak eladásra. A hús szekció egy egész emeleti szintet foglalt el, (de európai lehetőleg ne tegye be oda a lábát).

340. Húsáruházban

341. Gyógyszertár

A külvárosi *gyógyszertár* cégtáblája ebben az utcában ma még csak vászon volt, de a rohamos fejlődés, amelyet városszerte látni lehetett, megállíthatatlan. Természetesen mindenütt a japánok vannak előnyben.

342-344. Minden kapható a számítástechnikától a vásári árúig

Vannak utcai *kifőzdek*, ahol a járókelő ügyes-bajos dolgai közepette választhat valami tésztalevest, vagy egyéb meghatározhatatlan állagú ételt rizsszel, vagy anélkül.

345-346. Utcai kifőzde

Láttam kifőzdet, amelyik előtt egy idős asszony a járdaszélen folyó (szenny)vízben mosta, illetve tisztította a halat.

Vannak elfogadhatóbb étkezőhelyek is, ahol a kínálat bőségesebb, de természetesen drágább. Ugyanezen a környéken láttam embereket, akik az étkezés után az utcán guggolva játszottak társasjátékot.

347. Bó választék

348. Időtöltés

Jártam utcákban, ahol tiszta és elfogadható kiszolgálási körülmények között ültek, étkeztek, kávéztak szépen öltözött, sötét öltönyös, fehéringés, nyakkendős férfiak és csinosan öltözött nők. Egyik fiatalember pénzköteget vett elő a belső zsebéből és gyönyörködve nézte a bankjegyek pörgését. Amikor az egyik elegáns utcába bementem, és a fényképezőgépet elővettem, odajött egy pincér, és franciául felhívta a figyelmemet, hogy ott fényképezni tilos. Ketten is felálltak az egyik asztaltól, de a pincér odaszólt, (feltehetően) hogy minden rendben. Nem sokáig időztem ebben az utcában.

A *kisipar* is széles választékot nyújt a szolgáltatásokból a kuncsaft igénye és zsebe szerint. Vannak utca hosszan a fal melletti kis pulttal, tükörrel vagy anélküli borbélyok és fodrászok, ahol mindig nagy a kereslet, és elegánsabb "szalonok" is, ahol a borbély ráér újságot olvasni.

349-350. Borbélyműhely szabad ég és ponyva alatt

351. Férfi fodrászat

352. A fodrász pihenője

A női fodrászatban nekem hiányzott a vendég nyakába tett kendő, és szokatlan volt a felhúzott láb.

353. Női fodrászat

354. Cipész

355. Asztalos

A cipész nemcsak javított és tisztított, de el is adott cipőket. A kárpitos műhely

356-357. Asztalos-kárpitos műhely

vezetője (vagy tulajdonosa) az a fiatal nő volt, aki szélesen mosolygott arra a lehetőségre, hogy egy külföldi messzire viszi a hírét üzletének. A munkaeszközök és munkakörülmények kezdetlegeseek voltak, gyalupadnak színét se látták, minden művelet a földön zajlott, guggolva, de a kész termékek annál szebbek voltak

A szellemi szolgáltatások közül különös volt a kis üzletben ülő *"írástudó"*, egy idős férfi, aki leveleket, kérvényeket írt és űrlapokat töltött ki az igénylő kívánsága szerint kézzel, vagy írógépen, illetve elolvasta a levelet, vagy megmagyarázta az ügyfélnek az iratot, amit kapott.

Egy másik kis épületben lévő irodában egyszemélyes *marketing* iroda működött, amelyben tudományos és technológiai információkat kínáltak.

358. Az írástudó

359. Marketing iroda

Nem messze az Információs Központtól kis nyomdaüzem működött. A jövő évi naptárakat nyomták, sajnos nem sikerült nyomatot szereznem.

360. Nyomdaüzem

A környezet

A lakókörnyezet, leszámítva néhány elegáns utcát vagy házat, a mi fogalmaink szerint nyomortelepnek hatott. A tenyérnyi telkeken apró házak épültek, s nagyobb részük lepusztult, elhasznált volt.

401-402. Belvárosi utca a kereskedelmi negyedben

Néhány házra a módosabb lakók vagy tulajdonosok (?) emeletet építettek, amelyre esetleg ismét újabb szintet húztak jövedelmi helyzetük javulása esetén. Ilyen házakba nem volt betekintésem.

403-404. Emeletráépítések

405-406. Az utcák többsége ilyen

407. Körzeti pártiroda

408. Délutáni forgalom

409. Bepillantás

Az "utca népe" nyitott életet él, az utcára nyíló ajtón egyhelyiséges otthonokba látni, ahol 40-50 cm magas, több négyzetméter alapterületű, szőnyeggel, pokróccal letakart dobogón, priccsen folyik a család élete. A berendezés igen szegényes, esetleg csak a padlóra terített szőnyegen fekszenek, bár TV sokhelyütt volt. Némelyik szobának szemben lévő másik ajtaján az udvarra is át lehetett látni, ahol kalyibák, bódék álltak.

A városközpontokban nagyobb építkezések kezdődtek, ahol irodaházakat, vagy egyéb közösségi épületeket építenek. A kormányzati tisztségviselők a gyarmati időben épült rezidenciákban laknak.

410-411. Utcára nyitott lakószobák

412. Új épületek a belvárosban

413. Köztársasági elnöki rezidencia

A közlekedés kaotikus volt, szabályai számomra kiismerhetetlenek. Motorke-rékpáron, kerékpáron minden irányból minden irányba száguldanak, nincs jobbra, vagy balra hajts.

414-415. A kerékpárt egyre inkább felváltják a robogók

Kedvelt közlekedési eszköze a turistának a triciklis *riksha*, amelyen az egész várost beutazhatja aki beül, néhány dong-ért. Egyszer eltévedtem, és nem találtam vissza az Információs Központba, ahonnét ebéddőben indultam kalandozásra. Beültem egy relatíve tiszta riksába, de szerencsétlenségemre egy vékonyka kicsi ember volt a "hajtója" és így igen lassan jutottam vissza az értekezletre. Nem volt baj, még kávéztak csak a kollégák.

416. A riksakulim

417. Riksában

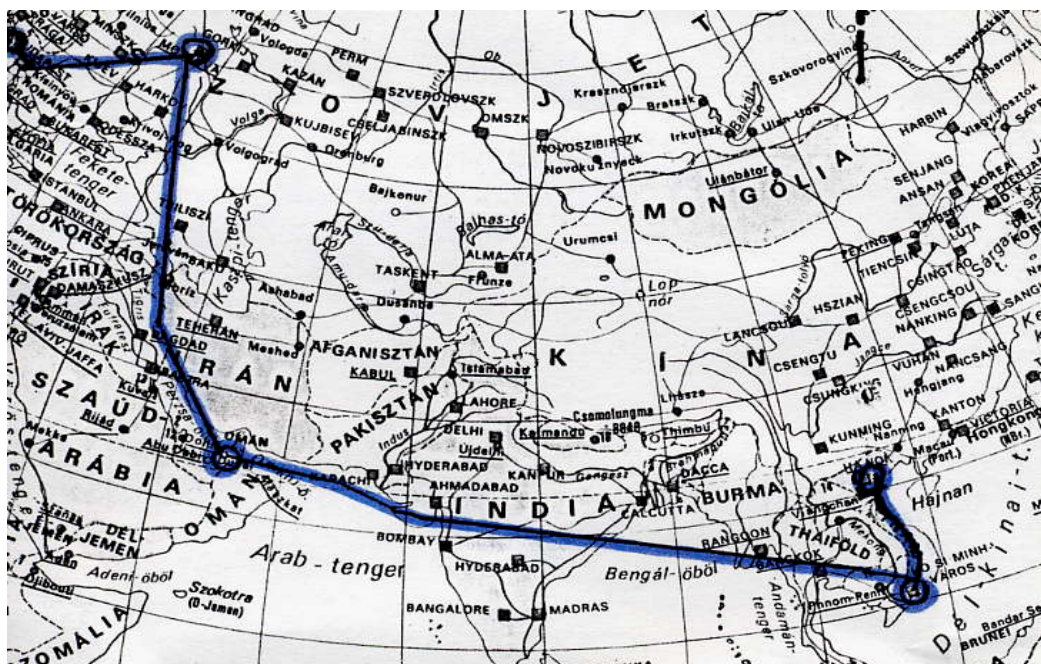
Büszkén állt járművéhez, hogy lefényképezem, és ő is készített egy felvételt terpeszkedő, trópusi sisakos utasáról.

Egy dollárt adtam a kis embernek, ami olyan nagy összeg volt számára, hogy alig tudtam elhárítani a kézcsókot. Megtudtam, hogy a legszegényebbek havi jövedelme alig 2 dollár!

Hazafelé

Saigonon keresztül vezetett az út, ahol csak annyi időre álltunk meg, ameddig egy nagy Boeinge átszálltunk. Vietnam hosszú, nagy ország, ennek ellenére elképesztő volt még novemberben is az éghajlati különbség az északi Hanoi és a déli Ho Si Minh Város között.

501. Átrepültünk Hátsó-Indián, Indián, Arábián, a Kaukázuson Moszkváig

Thaiföld és India felett átrepültünk, és máris az arab emírségek felé vettük az irányt, ahol Dubaiban leszálltunk és kiszálltunk, amíg a gépet feltöltötték.

A Tranzitban minden egzotikus arab dísztárgy és öltözet megvásárolható volt, ha valakinek dollárezrei voltak.

502. Dubai, repülőtér

503-504. Arab dísztárgy és öltözet

505-507. Amit csak a titokzatos arab világ kínálni tud

A *Kaukázus* felett Grúziánál repültünk át, ahol le kellett húzni az ablakok redőnyeit és nem volt szabad kinézni. Így nem láthattam viszont a korábról ismert Kaukázus hófedte csúcsait.

Moszkvában némi probléma támadt a nemzetközi társaság beléptetésével, mert nem volt meghívónk. A Központ igazgatójának, Butrimenkónak nem kis nehézséget jelentett, amíg el tudta intézni, hogy egy napra beengedjenek minket Moszkvába.

Én ugyan maradhattam volna a tranzitban is, hiszen este tovább repültem Budapestre. De még hátra volt néhány adminisztrációs ügylet, többek között a néhány száz dolláros többletköltség igazoltatása, amit a visszaútra fizettünk a helyár különbözetért. Végül is ennyiért Párizson és Bangkoken keresztül is utazhattunk volna, mint a prágai kolléga, Stefecz utazott.

Utószó:

Hazaérve részletes útijelentést készítettem az OMIKK-nak, javaslatokat az OMFB Nemzetközi Főosztályának. Ismeretségi köröm révén kísérletet tettem a környezetvédelmi államtitkár meghívására.

Az OMIKK informatikája örömmel részt vett volna a vietnamiak által keresett technológia transzferben (élelmiszeripari technológiák, beleértve a sörgyártás eljárásait, esetleg komplett gyártósorok szállítását), de közölte, hogy nincs apparátusa a hazai exportlehetőségek feltárására.

Megkerestem a Magyar Kereskedelmi Kamarát, a Központi Élelmiszeripari Kutató Intézet főigazgatóját, hogy vizsgálják meg a magyar érdekeltséget. Válasz nélkül maradt a kérdés és javaslat.

1994-ben a magyar gépipar élelmiszer ágazatát már lerombolták, elkótyavegyélték az élelmiszeripart, az ÉLITI-nek már nem voltak kész technológiái, amelyet el lehetett volna adni.

Az OMFB Nemzetközi Főosztálya nem mutatott érdekeltséget, és a beküldött jelentést válasz nélkül hagyta. Egyedül a jegyzőkönyvnek arra a pontjára rea-

gált, hogy fenntartja a Magyar Köztársaság tagságát, és mecenatúrából támogatja a szervezetben való további részvétel tagdíját.

A Környezetvédelmi Minisztérium államtitkára sem találta alkalmasnak az időt a vietnami vegyész professzor fogadására, mert a 90 előtti hazai fejlesztések, méréstechnikai eredmények, a gyártó háttér megszüntetése miatt már nem jelentettek export érdekeltséget.

MI VÁLTOZOTT AZÓTA?

Tíz éve annak, hogy Vietnámban jártam. Eszembe jutott, hogy össze kellene hasonlítani, mit hozott ez a tíz év ennek a távol-keleti országnak. Az összehasonlításra az *elektronizált világháló* megfelelő lehetőséget is kínál, ezért képzeletben és a képernyőn megismételtem az utazást és betekintettem a hanoi életképekbe.

Mint jövedelemszerző befektetés, az *idegenforgalom*, vendéglátás évszázados haladást tett. A meghirdetett és bemutatott szállodák a közepesztől a legmagasabb igényekig szobaár lépcsőnként ajánlják szolgáltatásaikat. Ezzel a kategóriával nincs mit kezdenem.

Bóklásztam a kultúra, az ellátás, az ipari szolgáltatás képei között, és az alábbiakat találtam:

Kultúra

Az 1074-ben alapított „egyetem”-et változatlan állapotban hirdetik, de újabb vallási létesítményeket is felsorolnak, mint történeti-történelmi emlékeket.

Elkészült az állami *operaház* rekonstrukciója, ahol a klasszikus kínai opera és táncjátékok mellett helyet kap a nemzetközi, beleértve az európai zeneművészet alkotásait is.

A vízi bábszínház díszlete és témái változatlanok.

Az ősi *városfal* környéke sem változott. A zászló-díszek, a transzparenszek olyanok mint tíz évvel ezelőtt.

A jezsuita *misszió templomát* nem festették újra, időközben megnőttek a fák, amelyek a bombázásokkor megcsonkultak, vagy megsemmisültek.

Megnyitottak viszont több másik keresztény templomot, amikor a vallási türelemre vonatkozó jogszabályt elfogadta a parlament. A jezsuita misszió lett a vietnami érsek székesegyháza. A gyarmati időben épült keresztény templomok építészeti stílusán nyomot hagyott a helyi sajátosság.

Érdekes, hogy Vietnámban nem honosodott meg a nyelves *harang*, a katolikus templom harangját is gerendával kondítják meg, mint Kínában.

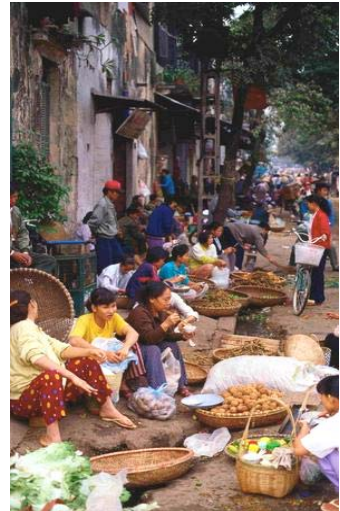

A lakások és szórakozóhelyek papír *dekorációjára* változatlanul figyelmet fordítanak. Már tíz évvel ezelőtt sem tudtam kideríteni, hogy ez kínai hatás, vagy nemzeti sajátosság.

A *virágüzleteknél* változatlanul nagy az érdeklődés, és a *zöldség* árusok felhozatala sem csökkent, illetve nem szerveződött piaccá. Pont úgy az utcán guggolnak, ülnek, mint tíz évvel ezelőtt.

A *mozgó árusok* gyakorlata sem sokat változott, az utcán ugyanúgy étkeznek, mint akkor, és változatlanul a tésztás ételek az általánosak.

Az *ételek* kínálata valamit korszerűsödött, érdekelne, hogy az elegánsabb utcákban még mindig csak egy zárt közösség látogathatja-e az éttermeket.

A *kisipari* szolgáltatások szintje is a nemzeti hagyományoknak megfelelő maradt akár sarkófargó, akár asztalos munkát választunk témának.

A *közlekedés* képei ma is olyan áttekinthetetlen helyzetet mutatnak, mint akkor, és a kerékpár-motorkerékpár arány se sokat változott, pedig én akkor nagyobb jövőt jósoltam a motorizációnak.

A *pártélet* bizonyára még ma is olyan fontos, mint akkor volt, mert a keleti ember nehezebben adja fel az elveket, és sokukat akkor a háború arra ösztönözte, hogy a szocializmus felé hajoljanak. Ho Chi Minh mauzóleuma előtt díszőrség áll, és emlékét nagy tisztelettel övezik.

Az *utca emberét* látva érdekes arcokat lehet megismerni abból a kínálatból, amit a honlapra kitettek. Biztos, hogy a kemény munka, a háború átélt borzalmi nyomot hagytak az emberek arcán.

A mai fiatalokon – természetesen – ebből már semmi nem látszik, már akkor, tíz évvel korábban sem látszott. Az egyik szállodareklám képeiből választottam ki a fiatal recepciósokat, kik nagyon hasonlítottak a Kim Lien Szálló akkor megismert hostesseire.

Lakása rácsos küszöbén tölti napjait egy kitüntetéses veterán, de ezt a guggolást már gyerekkorban kezdik, mint az egyik bolt előtt fényképezett kisfiú is.

Ott jártamkor mindenütt kerestem a mások által emlegetett kígyó pálinkát, de akkor sehol sem láttam. A helybeli kollégák segítségével hozzájutottam egy díszes, sásból font borításban lévő palack gekkópálinkához, amelyet felbonthatlanul azóta is az üveges könyvszekrényemben őrzök. Itt most egy – feltehetőleg - házi készítésű furcsa szeszessital képe látható, kígyók vagy giliszták/?/.

Összefoglalva:

Valószínűleg igaz, amit annak idején írtam, az élet megállíthatatlanul fejlődik, de amíg annak a mindennapok szintjén mutatkozik az eredménye, nem elég egy évtized.